

Az "Egyesült Államok hatalomváltása Európa" mint felemelkedő hegemon hatalom a realizmus keretein belül

Sólyom, Daniel

Erstveröffentlichung / Primary Publication

Arbeitspapier / munkadokumentum

Empfohlene Zitierung / Javasolt idézet:

Falcon, D. (2019). Az "Európai Egyesült Államok" mint felemelkedő hegemon hatalom hatalmi átmenete a realizmus keretein belül. (IPW Selected Student Paper, 70). Aachen: Rheinisch-Westfälische Technische Hochschule Aachen, Filozófiai Kar, Politikatudományi Intézet. <https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-62028-4>

Használati feltételek:

Ez a szöveg CC BY licenc (Attribution) alatt érhető el. A CC-licencekről további információkat itt talál: <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.de>

Használati feltételek:

Ez a dokumentum CC BY licenc (Attribution) alatt érhető el. További információért lásd: <https://creativecommons.org/licenses/by/3.0>

IPW Selected Student Paper 70, 2019. április

Daniel Falke

A hatalom átállása a
Az "Európai Egyesült
Államok" mint felemelkedő
hegemón hatalom a realizmus
keretében

Daniel Falke

Az "Európai Egyesült Államok" mint felemelkedő hegemon hatalom hatalomváltása a realizmus keretei között

IPW Selected Student Paper 70, 2019. április

Politikai Tudományok Intézete

RWTH Aachen Egyetem

Mies-van-der-Rohe-Str. 10 | 52074 Aachen

IPW Selected Student Papers

ISSN 1862-8117

Borítókép: IPW, Jan Hendrik Borggreven

Ez a munka a következő licenc alatt áll

Creative Commons Attribution 3.0 Németország licenc.

Az IPW Selected Student Papers sorozatban a Politikatudományi Intézet a társadalomtudományi alapképzés, a politikatudományi mesterképzés és a politikatudományi tanárképzés hallgatóinak kiemelkedő munkáit teszi közzé.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	1
2. Az ".....EurópaiEgyesült Államok" konceptiója	2
3. Realizmus elmélet, ... hatalom és alkalmazás	7
3.1 Klasszikus .....realizmus	9
3.2 Az "Európai Egyesült Államok" besorolása a klasszikus .....realizmusban	11
3.3 Neorealizmus	16
3.4 Az "Európai Egyesült Államok" besorolása a ..... neorealizmusban	19
4. Hegemóniaelmélet ..... és alkalmazása	22
4.1 A hegemon stabilitás és a <i>hatalomváltás elmélete</i>	22
4.2 Egy felemelkedő európai hatalom fejlődése	27
5. Következtetés	34
..... Az ábrák listája	35
..... Bibliográfia	35
..... Internetes források	39

1. Bevezetés

"Az európai szupremácia világa, sőt az USA által vezetett Nyugat szupremáciája is csak nagyon korlátozottan létezik az európai/észak-amerikai határokon túl, és hanyatlóban van."¹

Kiterjedt történelme révén Európa a civilizáció kreatív központjának tekinthető, amelyben a demokrácia és a kormányközi együttműködés számos különböző uralmi forma után megvalósult. A béke tartós ígérete mindig is fontos volt, ezért az Európai Unió (EU) 2012-ben elnyerte a Nobel-békedíjat.^{2&3} Az előnyök és ígéretek ellenére az uniós polgárok bizalma válságok miatt megrendült. Az EU-t "bűnbakként" használják a nemkívánatos változásokért. Mégis sok minden szól amellett, hogy a fokozatos integráció erősítheti Európa pozícióját a világban, lehetővé téve számára, hogy megállja a helyét a növekvő és versengő hatalmakkal szemben.

Mi az érv egy - az EU-ból kialakított - európai föderáció létrehozása mellett, amely az "Európai Egyesült Államok" címet viselhetné? Milyen potenciálisan erős lenne egy ilyen szövetség, különösen más nagyhatalmakkal szemben? Milyen (hegemón) kilátásai lennének egy egyesült Európának a vitatott nemzetközi rendben? A realizmus nemzetközi-politikai paradigmája alapján ezúttal ezeket a kutatási kérdéseket fogom megvizsgálni.

Először is, az európai szövetségi állam fogalmát - beleértve a lehetséges levezetéseket és jellemzőket - általánosságban mutatjuk be. Az első fő részben a klasszikus realizmus és a neorealizmus áramlataira utalok. Mivel az utóbbi az előbbire épül, a két elméleti megközelítést külön-külön mutatjuk be, és a következő fejezetben mindkettőt az elméleti európai szövetségi államhoz kapcsoljuk. A második fő részben a hegemón stabilitás és a *hatalomváltás* elméletei kerülnek bemutatásra. Ezután - a világpolitikai empirizmus összegyűjtött elemzései és az alkalmazott elméletek alapján - a politikai világkonstelláció és a fejlemények értékelése következik. A végső következtetés az összegyűjtött eredményeket foglalja össze.

---

¹ Fischer, Joschka: *Scheitert Europa?*, Köln 2014, 109. o.

² Vö. Plotka, Julian / Repasi, René: *Die normativen Grundlagen der Europäischen Union*; in: Jopp, Mathias / Tekin, Funda [szerk.]: *Europas Wert - Studien zum materiellen und immateriellen Nutzen der europäischen Union*, Baden-Baden 2014, pp. 15-73, itt: S. 20 ff.

³ Peter Graf Kielmansegg úgy látja, hogy az európai integrációs projekt békerendjét mindenekelőtt az hozta létre, hogy 1871 óta, miután a versailles-i szerződés kísérleti megközelítése kudarcot vallott, megállapodással oldotta meg az ismétlődő "német problémát".

2. Az "Európai Egyesült Államok" koncepciója

"A korlátlan állami szuverenitás a fegyverkezés, a piacok politikai szabályozása vagy a hatalom rendje és gyakorlása terén növeli a bizonytalanságot, a fegyverkezési versenyt és a háború veszélyét. Csökkenti a határokon átnyúló természeti erőforrások hatékonyságát. Végül pedig növeli az emberek elnyomásának és jogfosztásának kockázatát."⁴

Jean-Jacques Rousseau már 1827-ben kijelentette, hogy "Európa nemzetei együtt egyetlen láthatatlan nemzetet alkotnak".⁵ Emer de Vattel nemzetközi jogász 1829-ben úgy írta le Európát, mint egyfajta köztársaságot, amelynek független tagjai a közös érdekek, a rend és a szabadság megőrzése érdekében egyesülnek.⁶ Az "Európai Egyesült Államok" első konkrétan megfogalmazott gondolata Richard Nikolaus Coudenhove-Kalergi nevéhez fűződik, aki az 1920-as évek elején, a pusztító első világháborúra való tekintettel érvelt mellette.⁷

Egy európai szövetségi állam - esetleg "Európai Egyesült Államok" néven - képes lenne a hatáskörök és a beruházások összefogására, hogy hatékonyabban tudjon cselekedni és gazdálkodni valamennyi tagállam javára. A pénzügyi válságnak nemzetközi kihatásai voltak; Európában az EU létét fenyegető politikai válsággá változott, mivel a közös valuta ellenére nem volt államisága, ami más nemzetállamoknál nehezebben kezelhetővé tette, és éppen a jelenlegi EU meghatározatlan és történelmileg egyedülálló státusza - az államok szövetsége és a szövetségi állam között - teszi különösen sebezhetővé a nemzetközi válságokkal szemben, mivel nem rendelkezik cselekvőképességgel.⁸

Az államhatalom, az államnép és az államterület három fő kategóriája jellemző az állam modern meghatározására. Norvégiától, Izlandtól és Svájcra eltekintve, amelyek nem akarnak az EU-hoz tartozni, Európa földrajzi térképe csak keleten és délkeleten nem egyezik meg a politikai térképpel. Elképzelhető, hogy az EU meglévő területét új államokkal bővítik, hogy a békeövezet és a gazdasági térség bővüljön.⁹ Mielőtt az Amerikai Egyesült Államok alkotmányát 1787-ben a philadelphiai konvencióban ratifikálták, az unió támogatói, Alexander Hamilton és James Madison a *Federalist Papers*-ben azzal érveltek, hogy még nagy területeket sem lehet felosztani.

⁴ Schimmelpfennig, Frank: Internationale Politik, 2. kiadás, Paderborn 2010, 36. o.

⁵ Rousseau, Jean-Jacques: Oeuvres Complètes, Brüsszel 1827, 10. kötet, 172. o.; idézi: Morgenthau, Hans Joachim: Macht und Frieden - Grundlegung einer Theorie der internationalen Politik, Gütersloh 1963, 192.o.

⁶ Vö. Vattel, Emer de: The Law of Nations, Philadelphia 1829, 378. o.

⁷ Vö. Fischer, Joschka: Scheitert Europa?, Köln 2014, 148. o.

⁸ Vö. ibid. 30. o.

⁹ A csatlakozási perspektíva megnyitása, beleértve a tárgyalásokat is, szintén a szomszédos fejlesztési támogatás hatékony formájának tekinthető. A tagjelölt Törökországgal folytatott tárgyalásokat Recep Tayyip Erdoğan elnök autokratikus vezetési stílusa miatt felfüggesztették. A tárgyalások Albániával, Bosznia-Hercegovinával, Macedóniával, Montenegróval, Koszovóval és Szerbiával folyamatban vannak.

köztársasági-föderális struktúrát, ha a képviselő eszméjét és gyakorlatát megfelelően alkalmazzák¹⁰ és hogy éppen a nagy terek sokfélesége az, ami megnehezíti a hatalommal való többségi visszaélést¹¹.

Az egységes nép páneurópai identitásának kialakítása szükséges kihívás lesz ahhoz, hogy az EU átfogó államhatalommá fejlődjön. Ahogyan egy állam lakosai rendelkeznek regionális és nemzeti identitással is, az "Európai Egyesült Államok" sikeres projektjéhez olyan közös európai identitásra lenne szükség, amely nem helyettesíti a különböző nemzeti identitásokat, hanem magasabb szinten kiegészíti azokat.¹² A kollektív identitás a közös kommunikáció, az emlékek és a tapasztalatok révén alakul ki és öröklődik.¹³ A kommunikációs közösség kialakítása nehéznek bizonyul a különböző nyelvek nagy száma miatt. Egy közös emlékezetű közösséget ugyanolyan nehéz megvalósítani, mert Európát történelmileg számos konfliktus és hovatartozás jellemezte. A közös szövetséges történelem csak a 20. század második fele óta van kialakulóban, és így még túl fiatal az emlékezés kultúrájához. A jövő felé nyitottabb az élményközösség kategóriája, amelyet az eredmények és a perspektívában gazdag célok alkotnak. Ezen a ponton alakulhatott ki legközvetlenebbül a kollektív identitás. Emellett egy külső ellenség is erősítheti a kohéziót, mivel Niklas Luhmann szerint az identitás a tagadásokon keresztül épül fel.¹⁴

A jelenlegi EU egy nemzetek feletti szervezet, amelyben a tagállamok szuverenitásának egy részét átengedik a közös intézménynek. Saját jogrendszerrel rendelkeznek, amely területtől és szabályozástól függően elsőbbséget élvez a nemzeti joggal szemben.¹⁵ Kenneth Neal Waltz számára a szuverenitás a szabadságot jelenti, hogy eldönthessük, hogyan reagálunk a külső és belső kihívásokra, és hogy együttműködő vállalkozásokba lépünk-e azok kezelésére.

¹⁰ Lásd Hamilton, Alexander: Federalist No. 9 - The Union as a Safeguard Against Domestic Faction and Insurrection; online: < http://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed09.asp>, 1787, [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹¹ Lásd Madison, James: Federalist No. 10 - The Union as a Safeguard Against Domestic Faction and Insurrection; online: < http://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed10.asp>, 1787.11.23., [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹² Vö. Engels, David: Auf dem Weg ins Imperium, Berlin 2014, 29. o.

¹³ Vö. Kielmansegg, Peter Graf: Wohin des Wegs, Europa?, Baden-Baden 2015, 68. o.

¹⁴ Vö. Luhmann, Niklas: Sinn als Grundbegriff der Soziologie; in: ibid. / Habermas, Jürgen: Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie, Frankfurt am Main 1971, pp. 25-100, itt: S. 60

¹⁵ Vö. Peters, Dirk / Freistein, Katja / Leininger, Julia: Theoretische Grundlagen zur Analyse internationaler Organisationen; in: ibid: Handbuch internationale Organisationen - Theoretische Grundlagen und Akteure, München 2012, 3-27. o., itt: S. 8

legyen.¹⁶ A tagállamok önként alávetették magukat a nemzetek feletti jogalkotási szuverenitással rendelkező európai együttműködési rendnek.

Ahhoz, hogy az EU saját súlyú globális politikai szereplővé váljon, a tagállamok kül- és biztonságpolitikai szuverenitását át kellene ruházni a nemzetek feletti szövetségre, hogy ott hatékonyan össze lehessen kötni és cselekvőképessé váljon. Erre a lépésre még nem került sor, mivel a tagállamok ezeket a hatásköröket szuverenitásuk magjának tekintik. Az EU elmélyítése csak a belső harmonizációban áll, az európai jogi hálózat megszilárdítása révén - ami a heterogén kultúrák miatt megkérdőjelezhető projekt.¹⁷

Az Európai Unióról szóló szerződés az 5. cikk (1) bekezdésében rögzíti a szubszidiaritás elvét, amely kimondja, hogy a transznacionális feladatokat a nemzetek feletti struktúra, a nemzeti és regionális feladatokat pedig a megfelelő szinten kell kezelni, ahelyett, hogy minden feladatot a központra bíznának.¹⁸ A jogsértések az Európai Bíróság (EB) elé vihetők. Mivel az Európai Bíróság maga is az uniós intézmény része, amely a Parlamenttel, a Bizottsággal és a Tanáccsal együtt érdekelt az európai integráció előrehaladásában, kétség esetén a centralizációs dinamika elsőbbséget élvezne.¹⁹ Hasonló kapcsolat figyelhető meg az EU célkitűzései és hatáskörei között. Az EU-Szerződés mindkét pontot a 3. és 4. cikkben rögzíti, azzal a ~~léssel~~ ~~léssel~~ hogy a célokat a hatáskörökkel összhangban kell megvalósítani.²⁰ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 352. cikke viszont a céloknak elsőbbséget biztosít a ~~hatáskörök~~ ~~hatáskörök~~ szemben.²¹ A szubszidiaritás elvének folyamatos tiszteletben tartása alapvető fontosságú lenne a nemzetállamok stabil szövetségéhez.

Stabil államberendezkedés akkor jöhetne létre, ha a *bel-* és a *kimeneti legitimitás* közötti egyensúlyt kiegyensúlyoznák vagy megerősítenék. A *kimeneti legitimitás* akkor jön létre, ha az európai politika hatékonyabban és eredményesebben oldja meg a feladatokat, mint ahogyan a nemzetállamok egyedül képesek lennének rá. A *bemeneti legitimitást* az adja, ha a társulásban tovább garantálják e nemzetállamok demokráciáját, például egy befolyásosabb Európai Parlament révén, amely megfelelően képviseli a tagállamok különböző érdekeit.

---

¹⁶ Vö. Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriterien, Baden-Baden 2005, 41. o.

¹⁷ Vö. Kielmansegg, Peter Graf: Wohin des Wegs, Európa?, Baden-Baden 2015, 23. o.

¹⁸ Vö. Európai Unió: Az Európai Unióról szóló szerződés 5. cikke, Hivatalos Lap C 202., 2016.6.7., 18. o.

¹⁹ Vö. Kielmansegg, Peter Graf: Wohin des Wegs, Európa?, Baden-Baden 2015, 25. o.

²⁰ Vö. Európai Unió: Az Európai Unióról szóló szerződés, 3+4. cikk, Hivatalos Lap C 202., 2016.06.07., 17. o. ²¹ Vö. Európai Unió: Az Európai Unió működéséről szóló szerződés, 352. cikk, Hivatalos Lap C 202., 2016.06.07., 196. o. (Megjegyzés: fenntartások csak a közös kül- és biztonságpolitika tekintetében maradtak fenn).

Az ilyen mélyreható reformok végrehajtásának megakadályozásához az egyhangúság szabálya azt jelenti, hogy egy tagállam vétója elegendő. Az Egyesült Királyság közelgő kilépésével az EU-ból egy olyan állam lép ki a társulásból, amely gyakran élt a vétójoggal, így a progresszív konszenzus esélye megnőhet. A "Brexit" ellenére kilenc európai állam (köztük az Egyesült Királyság) védelmi miniszterei követik Emmanuel Macron francia elnök javaslatát, hogy indítsanak közös beavatkozási kezdeményezést a katonai koalíció számára.²² A realizmus szempontjából fontos területen folytatott folyamatos együttműködés és a kilépési tárgyalások menetével kapcsolatos bizonytalanság miatt az Egyesült Királyságot a következő elemzésekbe bevontuk.

Valószínűtlen, hogy Európában politikai megállapodás jöjjön létre valamennyi tagállam egyetértésével vagy vétó alkalmazása nélkül. De ahogyan a schengeni térségről szóló szerződésről eredetileg az EU-n kívül döntöttek, majd később annak szerves részévé vált, úgy egy kormányközi szerződéssel politikai megállapodást lehet kötni néhány országgal, és fokozatosan egyre több uniós államot lehet bevonni. A különböző sebességű elképzelés szerint a két intézmény egyelőre párhuzamosan létezhetne, azzal a céllal, hogy az EU fokozatosan európai szövetségi állammá alakuljon át.

Winston Churchill már 1946-ban az "Európai Egyesült Államok" létrehozását szorgalmazta.²³ Walter Hallstein, az Európai Gazdasági Közösség - amelyből a mai Európai Bizottság alakult - első bizottsági elnöke azt a hosszú távú célt követte, hogy a nemzetállami struktúrát egy föderatív európai állam javára megszüntessék.²⁴ Helmut Kohl hasonló ambíciókkal rendelkezett, és többek között azt remélte, hogy egy közös kül- és biztonságpolitikával és egy megerősített uniós parlamenttel rendelkező európai szövetségi államként előkészíti az utat az "Európai Egyesült Államok" számára.²⁵ A Bizottság megbízásából végzett Eurobarométer felmérés szerint az uniós tagállamok közös védelmi és biztonságpolitikájának ötlete évek óta folyamatosan magas, 75%-os támogatottságot élvez, így a 2017-es felmérésben ez volt a második legnépszerűbb javaslat.²⁶ A felmérés szerint óriási különbségek vannak a polgárok kívánságai és a politikai felelősök kételyei között.

---

²² Vö. Der Tagesspiegel (szerk.): Neues europäisches Militärprojekt gestartet; online a <<https://www.tagesspiegel.de/politik/franzoesische-interventionsinitiative-neues-europaeisches-militaerprojekt-gestartet/22733792.html>>, 2018.06.25., [hozzáférés: 2018.07.17.].

²³ Vö. Európai Bizottság: Winston Churchill: felhívás az Európai Egyesült Államokra; online az interneten <https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/winston_churchill_en.pdf>, o.J., [hozzáférés: 2018.07.17.]²⁴ Vö. Hallstein, Walter: Die europäische Gemeinschaft, Düsseldorf 1979, S. 13.

²⁵ Vö. Schwarz, Hans-Peter: Helmut Kohl - Eine politische Biographie, München 2012, 411 f. o.

²⁶ Vö. TNS Opinion & Social for European Commission: Standard Eurobarometer 88 - Public Opinion of the European Union, 2017 ősz, 36. o.

Joschka Fischer találóan elemzi az általános európai helyzetet metaforikusan a következőképpen:

"2008 őszén Európa egy utazócsoporthoz emlékeztetett, akiket egy folyón átkelve egy erős szökőár lepott meg, és egy pillanat alatt el kellett dönteniük, hogy visszaúsznak-e a partra, ahonnan elindultak, vagy minden erejüket megfeszítve megpróbálnak ott maradni, ahol vannak, vagy megpróbálják elérni a másik partot. Az első lehetőség az euró végét jelentette volna, ami az európai eszme végét jelentette volna, beleértve a közös piacot is, és így Európa végleges renacionalizálását, ami történelmi kudarcot jelentett volna. A második lehetőség a status quo védelmét jelentené. Valójában ez a lehetőség a monetáris unió erőinek kimerülésével végződne, és az európai integráció eszméjének lassú kihalásához vezetne, és ezért - bár nem megdöbbentő módon, de inkább alattomosan - szintén a renacionalizálással végződne, a jól ismert következményekkel. A harmadik lehetőség pedig, hogy minden erőnkkel a lehető leggyorsabban elérjük a túlsó partot, nem jelentene kevesebbet, mint Európa politikai felépítésének befejezését, és a következő évtizedben az *Európai Unióból az Európai Egyesült Államokba való* politikai lépést. Ez a lehetőség azonban előrelátást, politikai bátorságot és belpolitikai kockázatvállalási hajlandóságot igényel, olyan politikai tulajdonságokat, amelyek az EU megválasztott állam- és kormányfői között manapság nyilvánvalóan nagyon ritkán fordulnak elő."²⁷

---

²⁷ Fischer, Joschka: Scheitert Europa?, Köln 2014, 34. o. f.

3. Realizmus elmélet, hatalom és alkalmazás

Az elmélet korai gyökerei Thuküdidész, Niccoló Machiavelli, Thomas Hobbes és Friedrich Nietzsche filozófiai hagyományaihoz nyúlnak vissza. A realizmus képviselői, mint Edward Hallett Carr, Joseph Grieco, Henry Kissinger, John Joseph Mearsheimer, Hans Joachim Morgenthau, Stephen Martin Walt, Kenneth Neal Waltz, Arnold Wolfers, John H. Herz és Robert Gilpin ~~időnként~~ idézik.

Az első világháború "gyermekéeként" a nemzetközi kapcsolatok önálló tudományágának kezdete²⁸ 1919. május 30-án kezdődött, amikor a versailles-i béke ~~időnként~~ úgy döntött, hogy a háború és a béke hátterét kutató intézeteket hoz létre.²⁹ Kezdetben még az idealizmus és a liberalizmus gondolkodásmódja volt elterjedt. Célkitűzései az első világháború és az annak megismétlődésének megakadályozására irányuló törekvés következményeként alakultak ki. Az optimista szándék az volt, hogy a nemzetközi szervezetek segítségével igazságos és békés világrendet teremtsenek. A korábbi Népszövetség és a Briand-Kellogg-paktum ennek megfelelő fejleményeket jelentett. A terv a világgazdasági válság és az európai agresszív fasiszmus miatt megbukott, ami a második világháborúhoz vezetett. A realista iskola a normatív idealizmusra/liberalizmusra adott kritikai reakcióként alakult ki, azt állítva, hogy a nemzetközi kapcsolatokat reális módon elemzi.

Az elmélet központi eleme a hatalom. Max Weber definíciója, amely minden társadalmi viszonyra nyitott, azért használható, mert nem a hatalom gyakorlásának formáját, hanem az interakció eredményét határozza meg: "A hatalom minden olyan lehetőséget jelent, amely a saját akarat érvényesítésére szolgál egy társadalmi viszonyon belül, akár ellenállással szemben is, függetlenül attól, hogy ez a lehetőség mire épül."³⁰ Raymond Aron fogalmilag átültette a definíciót a nemzetek közötti kapcsolatokra, és az érintett államok közötti relatív hatalmat írta le.³¹ Karl Wolfgang Deutsch a hatalmat úgy határozza meg, mint "a konfliktusban való érvényesülés és az ellenállás legyőzésének képességét"³². A hatalomgyakorlás spektruma a fenyegetés és az erőszak eszközeitől a kényszerítő hatalomig, a tárgyalási hatalmon keresztül az államhatalomig terjed.

²⁸ Vö. Meyers, Reinhard / Tauras, Olaf / Bellers, Jürgen: Politikwissenschaft III - Internationale Politik, Münster 1994, 3. o.

²⁹ Vö. Lemke, Christiane: Internationale Beziehungen. Alapfogalmak, elméletek, problémakörök, München 2000, 5. o.

³⁰ Weber, Max: Gazdaság és társadalom, Tübingen 1922, 28. o.

³¹ Vö. Aron, Raymond: Krieg und Frieden - Eine Theorie der Staatenwelt, Frankfurt am Main 1986, 63. o.

³² Deutsch, Karl Wolfgang: Die Analyse Internationaler Beziehungen, Frankfurt am Main 1968, 68. o.

az érvelő erőhöz.³³ A hatalom növelésére rendelkezésre álló eszközök belső (pl. fegyverkezés) és külső (pl. szövetségépítés) eszközökre oszthatók.³⁴

Thuküdidész számára a hatalomvágy, a félelem, a becsvágy, a biztonság és a presztízs iránti igény már az emberi természet központi eleme volt, ezért a béke csak viszonylagos volt. A vallást, az erkölcsöt és az etikát a mindig is várható háborúk tépnék szét.³⁵ Machiavelli szerint az állam mint uralkodó szintén a hatalmon alapul, amelyet az ész és az etika figyelembevétel nélkül érvényesít. A többre való törekvés végtelen.³⁶ Hobbes a hatalmat a politika fizetőeszközének tekinti, amellyel a kívántat meg lehet szerezni, az elutasítottat pedig távol lehet tartani. A saját érdekünk, hogy minél többet halmozzunk fel.³⁷ Nietzsche számára a hatalom az egyéni cselekvőképesség kifejeződése. Thuküdidész "Peloponnészoszi háború" című művéből származó Melier párbeszédét - amely a gyengébbnek az erősebb alávetését vázolja - a jognak a hatalom alávettségéről szóló példabeszédként értelmezi.³⁸

A hatalom esetében különbséget teszünk a *kemény* hatalom és a *puha hatalom* között: az előbbi a támadó hatalom, amelynek túlnyomórészt katonai dimenziója van, és amely háború idején különösen jelentős. A *puha hatalom viszont a* kultúra és az értékek diplomáciai befolyása, amelyet elsősorban békeidőben használnak.³⁹

---

³³ Vö. Schimmelpfennig, Frank: Internationale Politik, 2. kiadás, Paderborn 2010, 25. o. f.

³⁴ Vö. Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriterien, Baden-Baden 2005, 56. o. f.

³⁵ Vö. Hacke, Christian: Macht; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, pp. 277-287, itt: S. 280

³⁶ Vö. ibid.

³⁷ Vö. ibid.

³⁸ Vö. ibid.

³⁹ Vö. ibid. 282. o.

3.1 Klasszikus realizmus

1939-ben Edward Hallett Carr kiadta a *The Twenty Years' Crisis* című könyvét, amelyben élesen bírálta az akkoriban uralkodó idealizmust. Elutasította a közös nemzetek feletti erkölcs és az érdekek harmóniájának feltételezését.⁴⁰ Háromféle hatalmat különböztetett meg: *katonai hatalom, gazdasági hatalom és a vélemény feletti hatalom*.⁴¹

Ezt a kritikát követte 1948-ban Hans Joachim Morgenthau *Politika a nemzetek között* című műve, mint az idealizmus ellenfogalma, amelyet többször frissített újabb kiadásokban, és amelyből megszületett a "klasszikus realizmus" önálló elmélete, amelyet akkor még "politikai realizmusnak" neveztek. Eredeti hipotézise szerint a nemzetközi politikát objektív törvények irányítják, amelyek egyetemesen érvényesek, mivel az emberi természetből erednek. Az egoista és ösztönvezérelt emberi lényt kizárólag hatalmának maximalizálása érdekli, és hajlamos a gonoszságra, mert kapzsisága kielégíthetetlen. A váagnak ez a kielégíthetlensége miatt a hatalomért folytatott küzdelem leküzdhetetlen. Ez nemcsak az expanziós ambíciókkal rendelkező uralkodókra vonatkozik, hanem a védekező pozicionálisokra is, akik csupán a biztonságos távolságot próbálják fenntartani, és kénytelenek lépést tartani, ahogy más nemzetek is, így folyamatosan nagyobb hatalomra törekszenek.⁴² Mivel minden politikát emberek végeznek, a politikának elkerülhetetlenül hatalmi politikának kell lennie.⁴³ Az indukció révén az egyéni szintről a nemzetközi politikára kerül sor, mivel az egyének hataloméhségük kielégítése érdekében az állam képviselőivé válnak. A hatalom a politika meghatározó kategóriája, amely megkülönbözteti más területektől, például a jogtól, az etikától és a közgazdaságtantól.⁴⁴ Mivel elméletének levezetésében fontos szerepet játszik az ember természete, ezért "antropológiai realizmusnak" is nevezik.⁴⁵

A zéróösszegű játék értelmében az egyik fél hatalomgyarapodása a másik fél hatalomvesztését jelenti. Az államok mint szuverén szereplők az 1648-as westfáliai béke nyomán határaikon belül az erő monopóliumával rendelkeznek.⁴⁶ Nemzetközi szinten nincs ilyen

---

⁴⁰ Vö. Puglierin, Jana: Realismus als IB-Theorie; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, 394-401. o., itt: S. 396

⁴¹ Vö. Carr, Edward Hallett: *The Twenty Years' Crisis*, London 1941, 139. o. ff.

⁴² Vö. Morgenthau, Hans Joachim: *Macht und Frieden - Grundlegung einer Theorie der internationalen Politik*, Gütersloh 1963, S. 184.

⁴³ Vö. Puglierin, Jana: Realismus als IB-Theorie; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, 394-401. o., itt: S. 396

⁴⁴ Vö: *Weltbilder und Weltordnung - Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen*, 4. kiadás, Baden-Baden 2009, 148. o.

⁴⁵ Vö. *ibid.*

⁴⁶ Vö. Filzmaier, Peter / Gewessler, Leonore / Höll, Otmar et al.: *Internationale Politik - Eine Einführung*, Bécs 2006, 43. o.

összehasonlítható felettes és befolyásos hatóság. Ez a nemzetközi rendszer anarchikus szerkezetét eredményezi. Itt párhuzamot lehet vonni Thomas Hobbes-szal: a nemzetközi rendszerhez hasonlóan Hobbes természeti állapotát is a szuverén hiánya jellemzi. Ebben az állapotban az állandó bizonytalanság miatt elkerülhetetlen a háború, vagy inkább az arra való éber készenlét. Mindketten az emberi természettel indokolják ezt a tendenciát. A javakért folytatott verseny és a mások indítékainak megismerésének hiánya kölcsönös bizalmatlansághoz vezet.⁴⁷ A bizalmatlanság és a harcra való hajlandóság indokolt, hogy még békés lelkiállapotban is fenntartsuk magunkat, mert elég, ha néhányan ellenségesen viselkednek. A természeti állapotból való kilépés a Hobbes szerinti államszerződés megkötéséhez szükséges jogok kölcsönös lemondásával eddig csak nemzeti szinten volt sikeres.

Morgenthau számára a világpolitikában kötelező érvényű jogrend és ellenőrzés nélkül a politika három ideális típusa a hatalom fenntartása, növelése és demonstrálása az autonómia megőrzése és lehetőség szerint a hatalmi igények érvényesítése érdekében. Minden más ~~nem~~ érdek ennek van alárendelve, ahogy az erkölcs is, amely csak az egyes nemzetek kultúrájában gyökerezik. Az a szándék, hogy az egyes értékeket általános érvényűvé tegyük, keresztes hadjárat jellegű, ami totális háborúhoz vezet, mert az erkölcs érvényesítése nem tárgyalható cél.⁴⁸ Az örökös harcot nem lehet megnyerni, de irányítani lehet. Ehhez a politikai szereplők érdekeit el kell ismerni és egyensúlyba kell hozni. Csak az ellenhatalom képes korlátozni a hatalmat és megakadályozni mások általános uralmát. A leszerelés, a nemzetközi szervezetek, az erkölcs és a nemzetközi jog csak elméleti, de nem valós alternatívák.⁴⁹ A nemzetek relatív ereje a terület, a népesség és a fegyverzet kritériumai alapján mérhető és hasonlítható össze. Még fontosabb a nemzeti karakter, a nemzeti erkölcs és a külpolitika vezetői képessége, amelyek Morgenthau számára a legnehezebben mérhetők, és ezért alkalmatlanok egy gyakorlatban alkalmazható elméletre.⁵⁰

---

⁴⁷ Vö. Hüttemann, Andreas: Naturzustand und Staatsvertrag bei Hobbes; in: Journal of Philosophical Research, vol. 58, h. 1, 2004, pp. 29-53, itt: S. 30

⁴⁸ Vö. Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriern, Baden-Baden 2005, 25. o.

⁴⁹ Vö. ibid. 28. o.

⁵⁰ Vö. Morgenthau, Hans Joachim: Macht und Frieden, Grundlegung einer Theorie der internationalen Politik, Gütersloh 1963, 180. o.

3.2 Az "Európai Egyesült Államok" besorolása a klasszikus realizmusban

"Kívülről nézve az európaiak ma gazdagok, öregek és gyengék, és ez a kombináció nem ígér biztonságot és nyugalmat az éhes feltörekvők nyugtalan és durva világában. Ezért, ha az európaiak nem képesek újjászervezni magukat és megvédeni érdekeiket, nem fog sokáig tartani, amíg a 21. század világhatalmai megpróbálják Európát a saját érdekszférájukba vonni. [...] Ha az európaiak és államaik nem fognak össze, további gazdasági és geopolitikai hanyatlásuk biztos, ami hatalmas következményekkel jár gazdasági versenyhelyzetükre nézve, és így tovább veszélyeztetni nagyon drága jóléti államuk megfizethetőségét."⁵¹

Edward Hallett Carr különbséget tett a katonai hatalom, a gazdasági hatalom és a *közvélemény feletti hatalom* között, amely a *puha hatalommal* azonosítható.⁵² Hans Joachim Morgenthau a hatalmat a terület, a népesség és a fegyverkezés szempontjából határozta meg. Az alábbi táblázatban az elméleti "Európai Egyesült Államok" hatalmi potenciálját hasonlítjuk össze a jelenlegi nagyhatalmakéval az Európai Unió adatai alapján.

táblázat: A négy nagyhatalom statisztikai hatalmi potenciáljai

		Európai Unió ⁵³	Amerikai Egyesült Államok Amerika ⁵⁴	Kínai Népköztársaság ⁵⁵	Orosz Föderáció ⁵⁶
Terület	km ²	4.479.968	9.833.517	9.596.960	17.098.242
	Világranglista	8.	4.	5.	1.
Népesség	Szám	516.195.432	326.625.791	1.379.302.771	142.257.519
	Világranglista	3.	4.	1.	10.
Páncél ⁵⁷	Kiadások	342 milliárd dollár ⁵⁸	610 milliárd dollár.	228 milliárd dollár	66,3 milliárd dollár
	Világrészesedés	20 %	35 %	13 %	3,8 %
	Világranglista	2.	1.	3.	5.
	A GDP-hez viszonyított kiadások	1,52 %	3,29 %	1,9 %	5,4 %
	Világranglista	71.	25.	50.	8.

⁵¹ Fischer, Joschka: Scheitert Europa?, Köln 2014, 104. o. f.

⁵² Vö. Carr, Edward Hallett: The Twenty Years' Crisis, London 1941, 139. o. ff

⁵³ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, European Union (The World Factbook).

⁵⁴ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, United States (Világtankönyv, Egyesült Államok).

⁵⁵ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, China (Világtankönyv, Kína).

⁵⁶ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, Oroszország.

⁵⁷ Lásd Tian, Nan / Fleurant, Aude / Kuimova, Alexandra et al.: Trends in World Military Expenditure 2017, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) Fact Sheet, Solna 2018, pp. 2 & 6.

⁵⁸ A teljes kiadás, a világrész és a világrangsor itt a teljes európai kontinensre vonatkozik, amellyel együtt

pl. Ukrajna is szerepel. A védelmi kiadások GDP-hez viszonyított aránya és a világrangsor ismét - az oszlop többi részéhez hasonlóan - az EU-ra vonatkozik. Európa és az EU nem egyezik. Franciaország, az Egyesült Királyság, Németország és Olaszország a világ 15 legnagyobb katonai kiadással rendelkező országa közül az európai 4 ország, amelyek már a világméretű kiadások 10%-át teszik ki. Katonai szempontból tehát Európa és az EU közötti különbség világpolitikai

szempontból csekély.

Gazdaság	GDP PPP		\$ 19.97 bio.	\$ 19.36 bio.	\$ 23.12 bio.	\$ 4 bio.
	Világranglista		2.	3.	1.	7.
	GDP / Inhab.		39.200 \$	59.500 \$	16.600 \$	27.900 \$
	Világranglista		46.	20.	106.	71.
	GDP-növekedés		1,9 %	2,2 %	6,8 %	1,8 %
	Világranglista		157.	144.	13.	162.
	GDP Sec- tor	Mezőgazda ság	1,6 %	0,9 %	8,2 %	4,7 %
		Iparág	25, 6 %	18,9 %	39,5 %	32, 4 %
		Szolgált ás	74 %	80,2 %	52,2 %	62,3 %

GDP PPP = bruttó hazai termék vásárlóerő-paritáson milliárd = milliárd(ok), angolul: trillion
Bio. = Trillion(s), English: Trillion

Módszertan: A jelenlegi adatokat és a világranglistát az amerikai *Központi Hírszerző Ügynökség* (CIA) *The World Factbook* című kiadványából vettük - többnyire 2017-es állapot szerint. A ~~magyar~~ *Stockholmi Nemzetközi Békeutató Intézet* (SIPRI) adatait adtuk hozzá. Ha az EU nem szerepelt egy rangsorban, akkor az adatok alapján én készítettem egy besorolást, és a későbbi rangsorokban bekövetkezett eltolódásokat vettem figyelembe. Hiányzik Carr *véleményformáló hatalmának* vagy *puha hatalmának* osztályozása, mivel az nem számszerűsíthető. Ugyanez vonatkozik Morgenthau nemzeti karakter, nemzeti erkölcs és külpolitikai vezetés kategóriáira is.

Az EU - és Európa - területe legalább feleannyira kicsi, mint a konkurens nagyhatalmaké, és így egyértelműen kisebb. Oroszország, az Egyesült Államok és Kína foglalják el a világranglista első helyét.⁵⁹ Az USA-t és Kínát valójában csak az Antarktisz és Kanada előzi meg. Az előbbi nem politikai szereplő, az utóbbi az USA szövetségese⁶⁰. Európa, Kína és bizonyos mértékig Oroszország is osztozik abban a földrajzi körülményben, hogy konfliktusok, problémás pontok és egymással versengő hatalmak veszik körül őket. Európa Észak-Afrikával és Oroszországgal határos, Oroszország Kínával, Kína Japánnal, és a három nagyhatalom közepén fekszik a Közel-Kelet. Egyedül az USA-nak van meg az az előnye, hogy e tekintetben elszigetelt és visszahúzódó. Keleten és nyugaton óceánok, északon Kanada szövetséges állam, délen pedig Mexikó, amellyel partnerségi kapcsolatra törekszenek⁶¹ és a határbiztonság kiemelt prioritást élvez - még ha elsősorban csak a bevándorlás ellenőrzése céljából is.

⁵⁹ Vö. Központi Hírszerző Ügynökség (szerk.): *The World Factbook, Country Comparison, Area*

⁶⁰ Vö. Bureau of Western Hemisphere Affairs: *U.S. Relations with Canada*; online az interneten.
<<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2089.htm>>, 2018.02.01., [hozzáférés: 2018.07.17.]

⁶¹ Vö. Bureau of Western Hemisphere Affairs: U.S. Relations with Mexico; online az interneten.
<<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35749.htm>>, 2018.04.01., [hozzáférés: 2018.07.17.]

A népesség nagyságát tekintve Kína áll az első helyen. India 1 281 935 911 lakosával közel áll Kína második helyéhez.⁶² Az, hogy a feltörekvő India átfogó hegemonia-versenyzővé válik-e a bizonyos területeken tapasztalható növekedési ütemek ellenére, vitatható.⁶³ Az EU és az USA messze lemaradva a harmadik és negyedik helyen áll. Ennek megfelelően a felsorolt nagyhatalmak mindannyian vezető pozíciókat foglalnak el. A népesség számát tekintve csak Oroszország áll a távoli tizedik helyen.

Az Egyesült Államok éves fegyverkezési kiadásai 2010 óta csökkentek⁶⁴, mégis messze a világelső maradt, 2,6-szorosan megelőzve versenytársát, Kínát. A különbség ellenére Kína a SIPRI rangsorában a második helyen áll, és nagy előnnyel vezet a következő helyezettek előtt. Szaúd-Arábia, Oroszország és India közel állnak egymáshoz 63,9 és 69,4 milliárd dollár közötti értékekkel.⁶⁵ Ha összesítjük az európai védelmi kiadásokat, akkor az érték 1,5-szerese Kína értékének, de csak 0,56-szorosa az USA-nak, és így elméletileg a tényleges második helyen áll. Az EU jelenlegi struktúrája szerint ez az érték az egyes nemzeti kereteken belüli összes kiadás összegéből adódik. Csak egy egységes kül- és biztonságpolitikával rendelkező európai szövetségi állam tudná hatékonyan összefogni a fegyverkezési kiadásokat, hogy versenytársat alkosson a rangsorban. A katonai kiadások GDP-hez viszonyított arányát tekintve az EU egyértelműen elmarad az itt említett nagyhatalmak mögött.⁶⁶

Klasszikusan reális szempontból az EU magas GDP-je sok lehetőséget kínál a fegyverkezéshez és a hatalom növeléséhez. Ez meghaladja az USA értékét, messze maga mögött hagyja az olyan államokat, mint Oroszország és India (9,44 milliárd dollár), és csak Kína előzi meg.⁶⁷ Oroszország GDP-növekedése nagyjából megegyezik az EU növekedési ütemével. Az USA, Kína és India (6,7%) magasabb rátával rendelkezik⁶⁸, így az EU vagy az "Európai Egyesült Államok" modellje hosszú távon nem valószínű, hogy a GDP összértékét tekintve a második helyen fog megpihenni. Morgenthau nem foglalja magában az ökológiát, mint Carr, mert a hatalmat a politika jellegzetes kategóriájaként határozza meg, amely megkülönbözteti azt az olyan területektől, mint a jog, az etika és a közgazdaságtan.

Az adatok összehasonlításából kiderül, hogy az USA, Kína, az EU, Oroszország és bizonyos mértékig India miért tekinthető nagyhatalomnak. Több kategóriában is erősek, így a

---

⁶² Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, Country Comparison (A világ ténykönyve).

⁶³ Lásd Miller, Manjari Chatterjee: India gyenge külpolitikája - Egy leendő nagyhatalom ellenáll saját felemelkedésének; in: Foreign Affairs, 92. kötet, 3. szám, 2013. május-június, 14-19. o.

⁶⁴ Lásd Tian, Nan / Fleurant, Aude / Kuimova, Alexandra et al.: Trends in World Military Expenditure 2017, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) Fact Sheet, Solna 2018, 2. o..

⁶⁵ Vö. ibid.

⁶⁶ Vö. ibid.

⁶⁷ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, Country Comparison, GDP (vásárlóerő-paritás).

⁶⁸ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, Country Comparison, GDP - Real Growth Rate (GDP - reálnövekedési ráta).

a klasszikus realizmus rendkívül erőteljes érzékét. Egyértelmű dominanciapozíció nem létezik. Az egyik területen mutatkozó alárendeltséget egy másik területen mutatkozó fölény kompenzálja, teljes mértékben az ellenerő kiépítésének értelmében, hogy korlátozza az idegen hatalmat. Ha a Morgenthau szerinti három jelentős hatalmi potenciál: terület, népesség és fegyverzet (relatív értékek nélkül) világranglistáinak átlagát számoljuk ki, a következő eredményt kapjuk:

2. táblázat: A négy nagyhatalom világranglistája a hatalmi potenciál tekintetében

	Világran glista Terület- umsgröße	Világran glista Popula- ráció	Világszínvon alú fegyverzet... adta	Világranglis ta átlaga (1)	Világrang lista Gazdaság (GDP PPP)	Világranglis ta átlaga (2)
Európai Unió	8.	3.	2.	4,3.	2.	3,75.
Amerikai Egyesült Államok Amerika	4.	4.	1.	3.	3.	3.
Népi Köztársasági.. . lik Kína	5.	1.	3.	3.	1.	2,5.
Orosz Szövetség	1.	10.	5.	5,3.	7.	5,75.

(Az empirikus társadalomkutatás módszerei szerint a rangsorok rendi skálaszintűek, így az átlag számtani átlag szerinti kiszámítása nem ad pontosan érvényes eredményt.⁶⁹ A medián meghatározása megengedett, de az itt szereplő kisszámú értékek esetében nem lenne célszerű. Ezért a számított értékek - az iskolai osztályzatokhoz hasonlóan - csak összehasonlítási mutatóként szolgálhatnak).

Morgenthau kategóriái szerint az USA és Kína átlagosan (1) egyenrangúak. A jövőbeni hegemon pozícióért folytatott küzdelem tehát valószínűleg e két szereplő között fog lezajlani, aminek már évek óta vannak jelei.⁷⁰ Őket követi az EU, majd Oroszország. Ha figyelembe vesszük - mint Carr

- sem a gazdaságban, az EU és Oroszország marad a helyén, míg Kína az USA-t megelőzve az átlagos (2) első helyet foglalja el.

Az EU-ból létrejövő "Európai Egyesült Államok" lépést tudna tartani a nagyhatalmakkal, hiszen a világ négy átlagos rangja közel van egymáshoz.⁷¹ A klasszikus realizmus kritériumai szerint a globális csúcspozíció sikerének valószínűsége és valószínűsége magasabb, mint Oroszorszáégé, de alacsonyabb, mint Kína és az USA esetében.

⁶⁹ Vö. Schnell, Rainer / Hill, Paul B. / Esser, Elke: Methoden der empirischen Sozialforschung, 10. kiadás, Oldenbourg 2013, 133. o. ff

⁷⁰ Vö. Herwartz, Christoph: USA rüsten gegen China - Der Krieg, den es nicht geben darf; online az Internetben.

<<https://www.n-tv.de/politik/US-Wahl/Der-Krieg-den-es-nicht-geben-darf-article7665136.html>>, 2015.05.28., [elérés: 2015.05.28. on 17/07/2018]

⁷¹ Az európai föderáció számára annál is inkább fontos, hogy legalább a lépést tartani tudja, mivel az egyes tagállamoknak egyedül nem lenne esélyük a versengő nagyhatalmakkal szemben.

David Engels a következőképpen foglalja össze az Európára leselkedő veszélyeket, beleértve a következtetést is:

"Ebben az összefüggésben szinte elkerülhetetlen, hogy az Európai Unió az eddig 28 különböző államra széttagolt kül- és védelmi politikában egyesítse erőit, mert hosszú távon az új világhatalmak felemelkedése, a stratégiai erőforrások kimerülése, valamint a túlterhelt Egyesült Államok előreláthatóan fokozatos kivonulása a nyugati világból olyan külpolitikai konfliktusokat idéz elő, amelyekben csak egy erős közös külpolitika biztosíthatja a kontinens hosszú távú, gazdasági túlélését is. A világpolitika nem várja meg, hogy Európa megpihenjen közigazgatási babérjain, és a kontinens nem engedheti meg magának a hidegháború megtévesztő békéje felé orientálódó "pompás elszigetelődést", ha nem akarja kockáztatni, hogy egy napon a hatalmi politika sorsára jut. A konfliktusok ugyanis szinte előre programozottak, és Európa közvetlen vagy közvetett uralma még mindig több mint vájópréda a jövőbeli világpolitikai konfliktusok számára, hiszen egyrészt az Unió szinte az egész európai kontinenst, félmilliárd embert és egy hatalmas gazdasági területet egyesít. Másrészt azonban Európa geopolitikailag rendkívül sebezhető, hiszen földrajzi közelsége Ázsia, Afrika és az iszlám világ problémás pontjaihoz lehetetlenné teszi, hogy vészhelyzetben olyan szinte támadhatatlan szigetszerű pozícióba vonuljon vissza, mint például az Egyesült Államok, amelyet hűségese szövetséges partnerei, Kanada és Mexikó kereteznek."⁷²

---

⁷² Engels, David: Auf dem Weg ins Imperium, Köln 2014, 345 f. o.

3.3 Neorealizmus

Az 1970-es években a klasszikus realizmust kritika érte. Az új körülményekhez alkalmazkodva a neorealizmus teljes egészében klasszikus elődjének hagyományában alakult ki, további módszertani és elméleti fejlesztésekkel. A fő kezdeményező Kenneth Neal Waltz volt *Theory of International Politics* című művével. Ahogy a cím is jelzi, a nemzetek közötti politikát önálló, szabályszerűségekkal rendelkező elemzési területnek tekinti.

A háború okaira vonatkozó magyarázó megközelítéseket három kategória alá sorolja: Az *első kép az* emberi természetre épülő antropológiai érveket foglalja magában, amelyek közé tartozik Morgenthau klasszikus realizmusa. A *második kép az* állapotok belső rendjét foglalja magában. Waltz egyiknek sem tulajdonít jelentős magyarázó erőt.⁷³ Meghatározó a *harmadik kép a* strukturális megközelítésekkel, amely az anarchikus rendszert alkotja a nemzetközileg versengő egységekkel, amelyben a szabály hiánya konfliktusokat okoz az eltérő érdekek miatt.

A hatalomra való törekvés továbbra is meghatározó tényező. A hagyományos meghatározásokkal, például Weber definíciójával ellentétben Waltz szerint egy állam akkor erős, ha más államok politikáját jobban befolyásolja, mint azok a saját politikáját - akár aktívan, akár közvetve.⁷⁴ A szereplők szintjétől távolodva a külpolitikai magatartás már nem magyarázható az antropológiai-individuális-pszichológiai veleszületett hatalmi késztetés korábbi feltételezésével, hanem a nemzetközi rendszer felettes struktúrájával, amely az államokra mint rendszeregységekre hat. Waltz szerint a politikai rendszereket a következők jellemzik: A rend alapelvei, a szereplők jellemzői és *képességeik megoszlása*.⁷⁵ Egy államon belül a rend elve vertikálisan hierarchikus, az államok között pedig horizontálisan anarchikus, mivel nincs központi, felettes szabályozó és szankcionáló instancia. Munkamegosztás nélkül a túlélés biztosítása a legfontosabb. Csak akkor lehet más érdekeket követni, ha a biztonságot mind belső, mind külsőleg garantálják; ebben a tekintetben minden állam egyforma. Itt a biztonság hagyományos meghatározása úgy érvényesül, mint az állam azon képessége, hogy elkerülje, elhárítsa, megfékezze vagy megakadályozza a külső (potenciális vagy tényleges) erőszakot.

---

⁷³ Vö. Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriterien, Baden-Baden 2005, 31. o. ff

⁷⁴ Vö. Waltz, Kenneth Neal: Theory of International Politics, New York 1979, 192.o.

⁷⁵ Vö. Krell, Gert: Weltbilder und Weltordnung - Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen, 4. kiadás, Baden-Baden 2009, 156. o.

vége.⁷⁶ A hatalom növekedése minden állam érdeke, mivel biztonságosabbá és kevésbé függővé teszi. A védelem és az önfenntartás szempontjából a hatalomra való törekvés ésszerűnek és legitimnek tűnik.⁷⁷ A hatalom növekedése és a biztonságérzet azonban mindig relatív, mert a John H. Herz által megfogalmazott biztonsági dilemma lép életbe:

A nemzetközi rendszer anarchikus felépítése miatt az államok az önsegélyre támaszkodnak. Az információhiány és a többi állam szándékaival kapcsolatos bizonytalanság bizonytalanságot és szkepticizmust okoz. Az állandó bizalmatlanság az egyes államok hatalmi potenciáljának felfegyverzéséhez vezet a vélt biztonság és autonómia garantálása érdekében. Ez viszont aggasztja a környező államokat, amelyek kénytelenek lépést tartani, hogy felkészüljenek egy közelgő vészhelyzetre. Az eredmény a hatalomért folytatott verseny, a hatalom felhalmozásának ördögi köre, amely a biztonság iránti igényből fakad.⁷⁸ Elég, ha csak néhány állam hajlandó erőszakot alkalmazni ahhoz, hogy az összes többit - meggyőződésétől függetlenül - arra készítse, hogy védekezés céljából felfegyverkezzen. Ellenkező esetben az érintett államokat legalábbis autonómiájuk és érdekérvényesítésük sérülése fenyegetné, egészen az esetleges hódításig.⁷⁹

A kevésbé sikeres államok a sikerebb államok viselkedését fogják követni. Ezek az egységek összehangolásán keresztül megvalósuló utánzási folyamatok a rendszer szerkezetének szociálissá válását eredményezhetik, különösen, ha az általános hátrányok kompenzálására racionális együttműködésre kerül sor.⁸⁰

Az eltérő konfigurációk azért alakulnak ki, mert a rendszer minden egysége azonos feladatot lát el, de különböző teljesítménypotenciállal rendelkezik, ami az állapotok viselkedésében és kölcsönhatási eredményeikben eltéréseket eredményez. A nemzetközi rendszer struktúrája és a (kölcsönhatásban lévő) egységek között kölcsönhatás van. Más jellegű hatások is léteznek, de kevésbé jelentősek. A döntő rendszeregységek az államok, más nemzetközi szereplőket Waltz nem tart elég befolyásosnak.⁸¹ Arnold Wolfers az anarchikus struktúrát a biliárdgolyókhöz hasonlította, amelyek folyamatosan azonos szándékkal mozognak, de érintkeznek egymással.

---

⁷⁶ Vö. Reiter, Erich: Sinn und Zweck einer sicherheits- und verteidigungspolitischen Doktrin - Eine Studie des Militärwissenschaftlichen Büros, Bécs 2000, 1. o. f.

⁷⁷ Vö. Hacke, Christian: Macht; in: Woyke, Wichard / Warwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, pp. 277-287, itt: S. 281

⁷⁸ Vö. Herz, John: Idealistischer Internationalismus und das Sicherheitsdilemma; in: ibid: Staatenwelt und Weltpolitik, Hamburg 1974, 39-56. o., itt: S. 39

⁷⁹ Vö. Krell, Gert: Weltbilder und Weltordnung - Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen, 4. kiadás, Baden-Baden 2009, 158. o.

⁸⁰ Vö. Düsberg, Volker: Balance of Power und Hegemonie, Köln 1992, 20. o.

⁸¹ Vö. Waltz, Kenneth Neal: Theory of International Politics, New York 1979, 93. o.

taszítják, és elkerülhetetlenül ki vannak téve a létért folytatott küzdelem egységes szabályainak.⁸²
& 83

A hatalom abszolút felhalmozása a maximális dominancia érdekében, mint a klasszikus realizmusban, a neorealizmusban lehetőség, de már nem szükségszerű. Inkább a saját pozíció megőrzése a rendszerben, mint minimális cél élvez prioritást. A biztonságra és autonómiára való törekvés magában foglalja a más államok és nemzetközi intézmények befolyásával szembeni szkepticizmust is, ezért az együttműködés rövid távon lehetséges, de aligha tartós.⁸⁴ Annak érdekében, hogy ne váljunk alárendelté vagy függővé, az egymásra utaltságot a lehető legnagyobb mértékben elkerüljük. Joseph Grieco szerint még az sem elégséges az együttműködésben résztvevők abszolút nyereségének kilátásba helyezése ahhoz, hogy belemásszanak az együttműködésbe, mert fontosabb, hogy a többiek ne nyerjenek többet, mint mi magunk.⁸⁵ Ily módon a védekező önérvényesítésnek meg kell akadályoznia mások esetleges felsőbbrendűségét.

Az elmélet egyik változata John Joseph Mearsheimer "offenzív realizmusa", amely - a klasszikus realizmushoz hasonlóan - az abszolút hatalmat és a domináns pozícióra való törekvést hangsúlyozza. A viszonylagos status quo nem elegendő. Ezzel szemben áll a Stephen Martin Walt által képviselt "defenzív realizmus", amely lehetővé teszi a tartós együttműködést mindaddig, amíg a biztonság garantált. Ekkor még a nemzetközi intézményekben való autonóm részesedésekről való lemondás is elképzelhető, amíg előnyök, hatalom és befolyás van kilátásban ezekben a szervezetekben.⁸⁶

A 4. fejezetben a neorealizmusban fontos egyensúly és polaritás kialakulásával foglalkozom, összekapcsolva azokat a hegemon stabilitás elméletével.

---

⁸² Vö. Hacke, Christian: Macht; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, pp. 277-287, itt: S. 281

⁸³ Vö. Filzmaier, Peter / Gewessler, Leonore / Höll, Otmar et al: Internationale Politik - Eine Einführung, Bécs 2006, 44. o. ⁸⁴ Vö. Puglierin, Jana: Realismus als IB-Theorie; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, 394-401. o., itt: S. 397 f.

⁸⁵ Vö: Weltbilder und Weltordnung - Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen, 4. kiadás, Baden-Baden 2009, 160. o.

⁸⁶ Vö. Puglierin, Jana: Realismus als IB-Theorie; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, 394-401. o., itt: S. 399

3.4 Az "Európai Egyesült Államok" besorolása a neorealizmusban

Az "Európai Egyesült Államok", amely egy egyszerű unióból fejlődne ki, több lenne, mint egy nemzetek feletti szervezet. Teljes értékű állam lennének, ami a neorealizmusban releváns. Az, hogy az Európán belüli integráció és politika milyen mértékben fejlődne, a neorealizmus számára irreleváns. Az ilyen egyesült európai államok megalakulása ideális példája lenne a defenzív realizmus nagyszabású megvalósításának, amely szerint a tartós együttműködés az autonómiák feladása mellett is lehetséges, amíg a biztonság legfőbb parancsa garantált. Egy ilyen konstellációban a bizonyított szövetségeket már nem tekintenék gyanúsán fenyegetésnek.

A neorealizmus szempontjából is releváns hatalmi potenciálokat a klasszikus realizmusban való besorolásnál (3.2.) tárgyaltuk. Mivel egy nemzetközileg anarchikus struktúrában az államok a legfőbb cél, a biztonság garantálása érdekében az önsegélyre vannak utalva, mindenképp katonai fölényre lenne szükség. A Credit Suisse AG tanulmányában létrehozták a katonai erősség mutatóját, amely hat súlyozott elemből áll⁸⁷ és elméletileg a legjobb értéke "1". Eszerint az USA 0,94-es értékkel vezet, Oroszország és Kína 0,8 és 0,79 értékkel követi.⁸⁸ Az EU nincs felsorolva, csak az egyes tagállamok (rangsor/érték): Franciaország (6./0,61), Olaszország (8./0,52), Egyesült Királyság (6./0,52), Egyesült Államok (6./0,52), Egyesült Királyság (1).

India (9. / 0,5), Lengyelország (17. / 0,23) és Németország (18. / 0,19).⁸⁹ A nukleáris potenciál nem szerepel ebben a mutatóban. A SIPRI szerint Oroszország rendelkezik a legnagyobb nukleáris arzenállal 6850 robbanófejjel, amelyet az USA követ 6450 robbanófejjel.⁹⁰ Ez azt jelenti, hogy mindkét állam birtokolja a 14 465 darabos globális készlet majdnem teljes egészét, a fennmaradó 1165 darab pedig Nagy-Britannia (215), Franciaország (300), Kína (280), India (135), Pakisztán (145), Izrael (80) és Észak-Korea (15) között oszlik meg.⁹¹ Az európai atomhatalmak együttesen 515-re rúgnak, ami kevesebb, mint 8%-a a két vezető államnak, és 1,83-szorosa az utánuk következő Kínának. Az 1. táblázathoz hasonlóan tehát egy európai állam a relatív harmadik helyen állna.

⁸⁷ Aktív személyzet (5%), harckocsik (10%), harci helikopterek (15%), repülőgépek (20%), repülőgép-hordozók (25%), tengeralattjárók (25%)

⁸⁸ Vö. Credit Suisse AG (szerk.): *The End of Globalization or a more Multipolar World?*, Zürich 2015, 41. o.

⁸⁹ Vö. *ibid.*

⁹⁰ Lásd Stockholm International Peace Research Institute (szerk.): SIPRI Yearbook 2018 - Armaments, Disarmament and International Security, Oxford 2018, 236. o.

⁹¹ Lásd Stockholm International Peace Research Institute (szerk.): SIPRI Yearbook 2018 - Armaments, Disarmament and International Security, Oxford 2018, 236. o.

Rang. Waltz szerint a racionálisan cselekvő államok birtokában lévő nukleáris fegyverek stabilitást biztosítanak, mert a túlerő révén korlátozzák a hagyományos eszkalációt.^{92& 93}

Ha a hatalmi potenciálok - Morgenthau-hoz hasonlóan - még konkrétan megnevezhetőek ~~szék~~ összehasonlításával, akkor Waltz hatalomdefiníciója, miszerint egy állam akkor erősebb, ha nagyobb mértékben befolyásolja egy másik államot, mint amennyire az befolyásolja, ~~ná~~ nehezebben számszerűsíthető. A béke talán stabilan fennmaradt Európában, de a szomszédságban ott van Oroszország, Ukrajna, Törökország, a Közel-Kelet és az afrikai kontinens, amelyek konfliktuspotenciállal rendelkeznek. Oroszországgal ambivalens a viszony a Krím anektálása miatti szankciók és az energiaimporttól való függőség miatti együttműködés között. A feszültségek oka az EU keleti terjeszkedése és az Ukrajnával - a Szovjetunió egykori tagjaival - való kereskedelmi kapcsolatok elmélyítése. Ami a biztonsági dilemmát illeti, a Szovjetunió összeomlása óta meggyengült Oroszország az EU politikáját kényszernek és fenyegetésnek tekinti. A közel-keleti konfliktusokban - különösen Szíriában - való részvétele azt mutatja, hogy Oroszország nem fél a Nyugattal való esetleges konfrontációtól. Vlagyimir Putyin elnök szimpátiájának kifejezése és az európai nemzeti és euroszeptikus pártok esetleges támogatása arra utal, hogy a szétagolt Európát részesíti előnyben. Az Európába irányuló nyersanyag- és ~~energia~~ gazdaságának központi eleme, így egy megerősödött és független Európa hátrányt jelentene, ha Oroszország el akarja kerülni a Kínától való függőségi váltást. Az a félelem, hogy Oroszország a jövőben ~~szákarja~~ ~~szétagolt~~ Ukrajnát és Kelet-Európa más részeit azzal a céllal, hogy visszaszerezze világhatalmi státuszát, ellentmondásos vita tárgyát képezi, és sem megerősíteni, sem cáfolni nem lehet véglegesen. A neorealizmus szerint e forgatókönyv lehetséges bekövetkezésének pusztán létezése is elég ok kellene, hogy legyen arra, hogy Európa óvintézkedéseket tegyen. Az a körülmény, hogy az orosz lakosság 80%-a az Uráltól nyugatra, Európa felé orientálódva él, és hogy délkeleten a feltörekvő nagyhatalom, Kína versenyez, viszont motivációként szolgálhat az Európával való partnerségre való törekvésre.

---

⁹² Vö. Waltz, Kenneth Neal: Intimations of Multipolarity; in: Hansen, Birthe / Heurlin, Bertel (szerk.): The New World Order, London 2000, 1-18. o., 10. o.

⁹³ ^A nukleáris fegyverek gyakorlati értéke vitatott. A hatalmas pusztító potenciál miatt a robbanófejek növekvő száma nem jár együtt nagyobb hatékonysággal; egy bizonyos szám felett a határhasznosság csökkenni kezd. Valószínűleg emiatt a nukleáris tényezőt nem veszik figyelembe a tanulmányokban a katonai erő meghatározásakor. Az elrettentés lehet az egyik oka az orosz és az amerikai robbanófejek nagy számának. Számos rakéta lehetővé teszi a *hozzáférési területet megtagadó* rendszerek (A2AD) áttörését is, azaz a célpont védelmi és elfogó rendszereinek túlterhelését azáltal, hogy többször lőnek rájuk, amíg néhány robbanófej át nem jut.

A második világháború vége óta az USA-t Európa biztonsági garanciájának tekintik. A nukleáris védőernyő garantálásával az európai államok képesek voltak csökkenteni a védelmi kiadásokat más beruházások javára (pl. a gazdaságba és a jóléti államba). Az utóbbi időben a transzatlanti partnerre való támaszkodás egyre inkább csökkent az USA politikájának stratégiai átorientálódása miatt, amely a távol-keleti irányba, Kína irányába tolja el a hangsúlyt, és Európát arra kényszeríti, hogy biztonságpolitikájában függetlenebbé váljon. Az euróválság óta a kínaiak ipari és szolgáltató vállalatokat, valamint szállítási és ellátási létesítményeket vásárolnak Európában.⁹⁴ A közel-keleti konfliktusok rendkívül összetettek, további alakulása kiszámíthatatlan, ezért a konfliktuspotenciál magas.

– és mindez nem messze Európától. A biztonsági helyzetet tehát középtávon veszély fenyegeti, különösen mivel hiányzik a régióra vonatkozó közös stratégia.

Mindezek az összefonódások azt mutatják, hogy Waltz szerint az autonómia mint magasrendű jószág olyan eszmévé vált, amely a digitalizáció, a globalizáció és a gazdasági hálózatosodás korában aligha tartható fenn. A neorealizmus szerint az európai szövetségi állam függetlenségét ezek a többrétegű kölcsönös függőségek korlátoznák, és így a biztonság veszélybe kerülne. Ebből Fischer következtetéseket von le:

"Amíg Európa megosztott és ellentmondásos marad, addig a transzatlanti szövetségben az USA és Európa közötti szélsőséges biztonságpolitikai egyensúlytalanság nem csökkenni, hanem növekedni fog, mert a nemzeti katonai struktúrák, a klasszikus európai nemzetállamok védelmi erőfeszítései és viszonylag csökkenő technológiai potenciáljuk további gyengülést kényszerítenek ki. A fentiekből következik, hogy a biztonsági kérdésekben az EU és a NATO Európa számára egyaránt stratégiai prioritás kell, hogy legyen az európai politikai egység megteremtése. [...] Amikor tehát Európa körülöz geopolitikai szomszédságában, lényegében csak a keleti és déli válságokat, konfliktusokat és kockázatokat fogja látni, amelyekkel transzatlanti partnereivel együtt kell szembenéznie."⁹⁵

---

⁹⁴ Vö. Geppert, Dominik: Ein Europa, das es nicht gibt, 2. kiadás, Berlin 2013, 109. o.

⁹⁵ Fischer, Joschka: Scheitert Europa?, Köln 2014, 135 f. o

4. Hegemóniaelmélet és alkalmazása

Christian Hacke a nemzetközi rendszer hármass felosztását kínálja⁹⁶ : A posztmodern világot az EU tagállamai és Észak-Amerika alkotják. Nyugati demokráciáját a béke, a jólét, a magas integrációs sűrűség és elsősorban a *puha hatalom* jellemzi. A klasszikus modernitás a második világpolitikai zóna, ahol a nemzeti érdekeknek megfelelő hatalom és *kemény hatalom* a jelentős, mint a realizmusban. Ez magában foglalja az olyan, általában tekintélyelvű nemzeteket, mint Kína felemelkedését, amelyek a kelet-ázsiai régió erőviszonyait feszegetik, és kihívást jelentenek a világpolitika számára. A harmadik, úgynevezett premodern zóna a harmadik világgal azonosítható, azaz a terrorizmus, bűnözés, korrupció és (polgár)háborúk által jellemzett meggyengült vagy bukott államokkal.

4.1 A hegemon stabilitás és a *hatalomváltás* elmélete

A harmincéves háború és az azt követő westfáliai béke során a számos állam szuverenitásának elve érvényesült, amely ellentétben állt a világállam eszméjével, és ezzel fokozta az államok világának anarchiáját.⁹⁷ Az anarchia problémája lehet

– A probléma az, hogy az önszegély mellett a "nem kizárhatóság" és a "nem rivalizálás" kritériumai által meghatározott nemzetközi közjavak biztosításának problémája is leküzdhető. A magánjavakkal, a klubjavakkal és a közös javakkal ellentétben, amelyekhez csak korlátozottan lehet hozzáférni és felhasználni, a közjavak korlátlanul mindenki javát szolgálják, ezért a nagyhatalmaknak megéri biztosítani őket.⁹⁸ A többi államot arra készítik, hogy osztozzon, részt vegyen és engedelmeskedjen. Ily módon egy nagyhatalom hierarchiát teremthet az államok anarchikus világában. Vezetőként a rend megteremtéséből és fenntartásából származó előnyök nagyok; a kisebb államok is profitálnak a közjavak használatából, részben a *free-riderizmus* vagy *cheapriderizmus* révén, amikor az előnyöket egyoldalúan, megfelelő hozzájárulás nélkül használják fel.⁹⁹ Hegemonikus stabilitás akkor áll fenn, ha a nagyhatalom egyedül vagy döntően biztosítja a gondoskodást. A következő államoktól való távolság növekedésével inkább a nem létező világállam helyettesítő szerepét veheti át.¹⁰⁰ A hegemonia tehát a nemzetközi anarchia ellenfogalma.¹⁰¹

⁹⁶ Vö. Hacke, Christian: Mehr Bismarck, weniger Habermas; in: Internationale Politik, 61. évfolyam, 6. szám, 2006, 68-76. o.

⁹⁷ Vö. Menzel, Ulrich: Die Ordnung der Welt, Berlin 2015, 30. o. f

⁹⁸ Vö. ibid. 33. o. ff

⁹⁹ Vö. ibid. 35. o.

¹⁰⁰ Vö. ibid. 37. o. f

¹⁰¹ Vö. Leggewie, Claus: Kulturelle Hegemonie - Gramsci und die Folgen; in: Leviathan Vol. 15, No. 2 (1987), pp. 285-304, itt: S. 288

A birodalommal szemben - amelyet az erő, a kényszer és az uralom alkalmazása jellemez - a hegemoniát a független követő államok szövetségében elfogadott vezetés jellemzi.¹⁰² Mivel egy birodalom a területet a belügyekig bezárólag ellenőrzi és kizsákmányolja, ez nem egyeztethető össze a szuverenitás elvével. Heinrich Triepel a hegemoniát a vezetéssel tette egyenlővé, hogy megkülönböztesse az uralom formáitól. Ehhez hatóságra van szükség. A hegemonia az államok egy csoportjának vezetése az abszolút legerősebb hatalmi potenciállal rendelkező tag által annak érdekében, hogy megkülönböztesse magát a konkurens államoktól és csoportoktól, illetve hogy kiegyenlítse azok potenciálját.¹⁰³

A George Modelski-iskola szerint egy hegemon hatalomnak a világ erőforrásainak több mint 50%-ával kell rendelkeznie, hogy stabil legyen, és hogy ne támadhassák meg konkurens hatalmak vagy ellenszövetségek.¹⁰⁴ A gazdasági értelemben vett stabilitás és a katonai értelemben vett biztonság a legfontosabb javak, amelyeket a hegemonnak egyedül vagy főként szövetségben kell finanszíroznia. Ha a felemelkedési fázisban és a hegemon pozíció zenitjén még tolerálják a *szabadszállást*, a leszálló fázisban megnőhet a nyomás a tehermegosztásra (*burden sharing*).¹⁰⁵ A felemelkedést általában az innovatív eredmények (pl. a tudomány, a technológia és a termelés terén), valamint a társadalmi feltételek alapvető változásai indítják el¹⁰⁶, amelyek kiváló versenyelőnyöket eredményeznek; a visszaszorulást gyakran az innovációs előny csökkenése, a versenytársak hatékony utánzása vagy elleninnovációi indítják el.¹⁰⁷ Az altruizmus vagy egoizmus mértékétől, valamint a *puha* vagy *kemény hatalom* hangsúlyozásától függően a hegemon *jóindulatúnak* vagy *rosszindulatúnak* nevezik.¹⁰⁸ Az utóbbi esetben átmenetet képezhet az informális birodalom, ha a kényszerítő eszközök dominálnak.

A neorealizmus szerint a stabil biztonság - a háború hiányaként értelmezve - az egyensúlyi politikából fakad. Az egyenletesen kétpólusú struktúra kínálja a legnagyobb várakozásbiztonságot, mivel minden állam az egyik vagy a másik szövetséghez tartozik, és így a biztonság uralkodik. Waltz számára az *erőegyensúly* a nemzetközi rendszer által a (köz)cselekvő államokra gyakorolt kondicionáló hatások eredménye.

---

¹⁰² Vö. Menzel, Ulrich: Die Ordnung der Welt, Berlin 2015, 39. o. ff

¹⁰³ Vö. Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriern, Baden-Baden 2005, S. 53.

¹⁰⁴ Vö. Menzel, Ulrich: Die Ordnung der Welt, Berlin 2015, 42. o.

¹⁰⁵ Vö. ibid. 43. o.

¹⁰⁶ Vö. Cox, Robert W.: Gramsci, Hegemonie und Internationale Beziehungen - Ein Aufsatz zur Methode; in: ibid.: Weltordnung und Hegemonie - Grundlagen der Internationalen Politischen Ökonomie, Marburg 1998, 69-86. o., itt: 79. és 82. oldal f.

¹⁰⁷ Vö. Menzel, Ulrich: The Ideal Types of Empire and Hegemony, 21. o.; online: <<http://www.ulrich-menzel.de/services/published/ideal-types.pdf>>, é.n., [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹⁰⁸ Vö. Menzel, Ulrich: Die Ordnung der Welt, Berlin 2015, 45. o.

az egységek. A *hatalom* végső és statikus *egyensúlyát* nem lehet feltételezni, az egy dinamikus folyamat marad, amely szerint minden politikai súlyra valahol egy ellensúlyt képeznek, hogy megakadályozzák a hatalom túlzott felhalmozódását.¹⁰⁹ A rendszer tényleges polaritását a létező nagyhatalmak számával mérik (egypólusú, kétpólusú, többpólusú).

A nemzetközi rendszer szerkezetét a legnagyobb független hatalmi potenciállal rendelkező államok határozzák meg, amelyeket *főegységeknek*, *nagyhatalmaknak*, *főegységeknek* vagy pólusoknak neveznek, és amelyek körül általában koalíciók alakulnak ki. Egy államot akkor lehet ilyen nagyhatalomnak minősíteni, ha minden területen (népesség, terület, gazdaság, erőforrások, hadsereg stb.) a vezető pozíciókat foglalja el.¹¹⁰ Mivel a katonai potenciál szükséges az alapvetően szükséges biztonság fenntartásához, a realizmus ennek a területnek tulajdonítja a legnagyobb jelentőséget.¹¹¹

Egy emelkedés után hosszú távon nehéz megtartani a vezető pozíciót, mert a csökkenő határhasznosság matematikai hatása érvényesül: a meredek növekedési görbe ~~nincs~~ valószínűség szerint ellaposodik, és a védelem és a javak biztosításának folyamatos költségei további gátat szabnak neki.¹¹² A kisebb államok kihasználhatják ezt a helyzetet azáltal, hogy a hegemon ~~utólag~~ utólag másolják anélkül, hogy viselniük kellene a kutatás-fejlesztési költségeket, esetleg saját maguk fejleszthetnek ki innovációkat, és így nagyobb növekedési rátát érhetnek el, mint a stagnáló hegemon.

Ha egy nemzetközi rend kialakult, a rendszert nagyrészt adottnak fogadják el, a támogató beruházások megtörténnek, és a rend és szabályai önfenntartóvá válnak.¹¹³ Ennek háttérében az a racionális számítás áll, hogy jobb egy tökéletlen rendet követni, mint visszatérni az anarchia kiszámíthatatlan természeti állapotába. A 20. században Németország és Japán olyan nemzetek példája, amelyek a ~~hatalom~~ vereséget követően drasztikus változásokat éltek át, csatlakoztak a nyugat-amerikai hegemoniához, ~~széles~~ hatalmas hasznot húztak belőle, és fellendülésük eredményeként a liberális rend meggyőződéses szószólóivá váltak.¹¹⁴ A renchez való ragaszkodás olyan messzire mehet, hogy még akkor is fennállhat, amikor az érte felelős hegemon elveszíti vezető pozícióját,

---

¹⁰⁹ Vö. Link, Werner: Die Neuordnung der Weltpolitik, 3. kiadás, München 2001, 16. o. f.

¹¹⁰ Vö. Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriern, Baden-Baden 2005, 48. o.

¹¹¹ Vö. ibid. 60. o.

¹¹² Lásd Lake, David A.: Dominance and subordination in world politics: authority, liberalism, and stability in the modern international order; in: Ikenberry, Gilford John (szerk.): Power, Order, and Change in World Politics, Cambridge 2014, pp. 61- 82, itt: S. 75

¹¹³ Vö. ibid. 64. o. f.

¹¹⁴ Vö. ibid. 78. o.

mivel a felemelkedő csupán a hegemon helyet kérdőjelezi meg, nem pedig a rendet.¹¹⁵ Ezt a hatást *hegemon utófénynek* nevezik.¹¹⁶

A realizmus paradigmáján belül a *hatalomváltás* elmélete a meglévő hegemon és a feltörekvő közötti versenyhelyeztetel, valamint a lehetséges fejlődési utakkal foglalkozik. A nemzetközi rendszer hatalmi hierarchiáján belül az elmélet különbséget tesz *elégedett* és *elégedetlen* államok között. A definíció szerint a hegemon elégedett, mert hasznot húz a rendből, és következésképpen érdekelt annak fenntartásában. A függőség, az együttdöntés hiánya és a méltánytalanul érzékelt részvétel lehet néhány olyan ok, ami miatt egy állam elégedetlen lehet nemzetközi szinten. Az, hogy a fennálló rendet megkérdőjelezzék-e és/vagy a csúcspozícióban változás következik-e be, attól függ, hogy a hegemon és a felemelkedő hatalmi potenciáljai hogyan viszonyulnak egymáshoz, és mennyire elégedett a felemelkedő. A hegemont akkor lehet a legnagyobb valószínűséggel kihívni, ha a felemelkedő elérte a hegemon hatalmi potenciáljának legalább 80%-ának megközelítőleg egyenlő szintjét.¹¹⁷ Ebben a szakaszban a legvalószínűbb a nyílt konfliktus, mivel egyértelmű fölény nélkül mindkét fél reális esélyt lát a saját győzelmére. Az, hogy egy ilyen költséges konfliktust megkockáztatnak-e, a kihívó elégedetlenségének mértékétől függ. A hegemónnak tehát érdeke, hogy saját önfenntartása érdekében ismételten felmérje a globális hatalmi potenciálokat, pozitív ösztönzőket teremtsen a részvételre, és az elégedettség fenntartása érdekében elkerülje a konfliktusokat a nagyhatalmakkal.¹¹⁸

A hatalomátmenet-elmélet szerint a hegemon és a következő legerősebb feltörekvő között a lehető legnagyobb távolság előnyös, hiszen egy egyértelműen túlerővel rendelkező szupremácia esetén a racionális versenytárs elzárkózik a konfliktustól, és a rendben való együttműködésre törekszik.¹¹⁹ A konfliktuskerülés és a konfliktus kiprovokálásának lehetősége között a két lehetőség közötti viszonytól függően különböző stratégiák léteznek arra vonatkozóan, hogy egy hegemon hogyan kezelheti a felemelkedőt¹²⁰ :

---

¹¹⁵ Lásd Lake, David A.: Dominance and subordination in world politics: authority, liberalism, and stability in the modern international order; in: Ikenberry, Gilford John (szerk.): Power, Order, and Change in World Politics, Cambridge 2014, pp. 61- 82, itt: S. 64

¹¹⁶ Vö. ibid. 75. o.

¹¹⁷ Vö. Szayna, Thomas S.: The role of the hegemon; in: ibid. et al.: The Emergence of Peer Competitors, Santa Monica 2001, pp. 45-72, itt: S. 48

¹¹⁸ Vö. ibid. 50. o.

¹¹⁹ Vö. ibid. 66. o.

¹²⁰ Vö. ibid. 63. o.

Az *egyeztetési stratégia* a közös érdekek hangsúlyozását írja elő. A feltörekvő a saját előnyére integrálódik a fennálló rendbe, hogy a hegemon szövetségesevé váljon. Így az új hegemónná váló feltörekvő konfliktus nélkül előzné meg a korábbi hegemónt, amely viszont elveszíti vezető pozícióját, de az új hegemon következő legnagyobb szövetségeseként befolyásos marad. A rangsorolás miatti katonai összecsapás a sorrend változatlanul hagyása mellett mindkét fél számára irracionális és veszteséges lenne.

A *Co-Opt stratégia* továbbra is egyre inkább az együttműködésre támaszkodik, de növeli a nyomást, hogy megakadályozza a kihívást, vagy legalábbis a hegemon által kívánt irányba terelje a feltörekvő növekedését. Ennek a viselkedésnek az oka a különböző mértékű elégedettség és a különböző világnézetek, amelyek már nem közelítenek az egyetértéshez, hanem kompromisszumot kell kötni kompromisszumok révén. Ha a *puha hatalom* és a *kemény hatalom* alkalmazása ellenére sem sikerül megakadályozni a hatalomváltást, akkor az idejétmúlt hegemon csak kisebb rendváltatásokban reménykedik.

A *Constrain stratégia* hasonló a *Co-Opt stratégiához*, azzal a különbséggel, hogy az intézkedések aránya most az együttműködés helyett inkább a nyomásgyakorlás felé tolódik el. A feltörekvőnek korlátozni kell a növekedését, és politikailag meg kell szelídíteni, hogy a hegemon megőrizze pozícióját. Ha a feltörekvő kerül a csúcsra, akkor a fennálló rendet jelentős változás fenyegeti, ami nem vonzó a jelenlegi hegemon számára. A hegemon tehát igyekszik felhajtani a konfliktus költségeit és leküzdését, hogy a feltörekvő tartózkodjon ambícióitól, és megelégedjen relatív helyzetével.

A *Versenyeztetési stratégiában* a konfliktusra hajlamos módszerek dominálnak a felemelkedők megbüntetésére. A megtámadott hegemon a hatalomváltás esetén alapvető változásokra számít a rendben és a saját pozíciójában is, ezért minden eszközzel, beleértve a katonai beavatkozást is, megpróbálja elnyomni a felemelkedőt.

4.2 Egy felemelkedő európai hatalom fejlődése

Az egyensúly megteremtésére tett kísérlet történelmileg a Római Birodalom összeomlása óta alakította Európát. A változó hatalmi viszonyok a 20. században két globális hegemon háborúban csúcsosodtak ki a nagy fegyverzetű szuperhatalmak között. Különösen a második világháború után vált világossá a győztes hatalmak keleti és nyugati blokkokra való felosztása. Az USA Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO) partnerei és a Szovjetunió Varsói Szerződése között akkoriban uralkodó "terroregyensúly" a kétpólusú hegemonia történelmi mintapéldája.

Samuel Huntigton szerint a mai nemzetközi rend nem egyértelműen egy-, két- vagy többpólusú, hanem egy uni- és többpólusú hibrid.¹²¹ Otmar Höll szintén hibridnek tekinti.¹²² Ehhez kapcsolható Joseph Nye felosztása a globális rend három szintjére: az első, egypólusú hegemonia szintjén csak a nagyhatalom USA helyezkedik el; a második szint többpólusú, és magában foglalja az USA, Kína, Japán, az EU és más gazdasági szereplők közötti kölcsönhatásokat; a harmadik szintre pedig a hegemon vagy nagyhatalmi jelleggel nem rendelkező egyéb államok tartoznak.¹²³ Michael Zürn hasonlóan vélekedik, az USA-t domináns államnak és hegemónnak látja, "amely egyértelműen a többi, jogilag privilegizált állam, például a Biztonsági Tanács többi vétójoggal rendelkező tagja fölött áll".¹²⁴ Henry Kissinger még az USA történelmileg páratlanul befolyásos világpozíciójáról is beszél.¹²⁵

– legalábbis a római és a brit birodalom óta, Josef Joffe megfelel.¹²⁶ Michael Mann szerint Amerika négy társadalmi hatalma (gazdaság, katonaság, politika, ideológia) túlságosan korlátozódik a katonai fölényre, összességében kiegyensúlyozatlan, és így alkalmatlan a felsőbbrendűsége.¹²⁷ Számos vélemény és tény elemzése után Ulrich Leitner arra a következtetésre jut, hogy az USA - saját felsőbbrendűségi eszménye ellenére - nem rendelkezik globális hegemon stáusszal, hanem korlátozott hegemon.¹²⁸

A mai világpolitikát túlnyomórészt az USA, Európa, Oroszország és Kína nagyhatalmai alakítják.¹²⁹ Különböző területeken osztoznak a csúcspozíciókban. Egy tiszta

---

¹²¹ Vö. Huntigton, Samuel Phillips: The Lonely Superpower; online: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1999-03-01/lonely-superpower>>, 1999, [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹²² Vö. Höll, Otmar: Der Prozess tendzieller Globalisierung und die Neuordnung der Welt; in: Filzmaier, Peter / Fuchs, Eduard (szerk.): Superpowers - Central Actors in World Politics, Bécs 2003, 9-21. o., 14. o., 14. o.

¹²³ Vö. Leitner, Ulrich: Imperium - Geschichte und Theorie eines politischen Systems, Frankfurt am Main 2011, 39. o.

¹²⁴ Zürn, Michael: Institutionalizált egyenlőtlenség, Berlin 2007, 23. o.

¹²⁵ Vö. Kissinger, Henry: Die Herausforderung Amerikas - Weltpolitik im 21. Jahrhundert, München 2002, 27. o.

¹²⁶ Vö. Joffe, Josef: Die Hypermacht, München 2006, 28. o. ff

¹²⁷ Vö. Mann, Michael: Die ohnmächtige Supermacht, Frankfurt am Main 2003, 13. o.

¹²⁸ Vö. Leitner, Ulrich: Imperium - Geschichte und Theorie eines politischen System, Frankfurt am Main 2011, 45. o.

¹²⁹ Vö. Engels, David: Auf dem Weg ins Imperium, Berlin 2014, 324. o.

egypólusú vezető pozíció nem állapítható meg, mivel egyetlen állam sem rendelkezik egyedül a világ vagyonának 50%-ával. Kína és Európa mint (lehetséges) felemelkedő hatalmak megszüntették a hidegháború kétpólusú struktúráját. Ennek következtében a mai struktúrát leginkább többpólusúnak lehet nevezni. Egypólusú struktúra nélkül a ~~közök~~ biztonságának biztosítása a szó valódi értelmében nem lehetséges. Inkább klubbizottságok, amelyeket az egyik pólus szövetségesei használhatnak, de a konkurencia nem. Erre példa a NATO, amelyben 29 európai és észak-amerikai állam alkot védelmi szövetséget, amelyben különösen az USA ígér védelmet a tagoknak. 2002-ben, a prágai NATO-csúcson állapodtak meg a két százalékos célról, amely szerint minden tagnak a GDP 2 százalékát kellene fegyverkezésre fordítania, amit sok ország a mai napig nem teljesít - ez a *Cheapridership* tipikus esete; Donald Trump amerikai elnök mostani felhívása a cél teljesítésére¹³⁰ *tehermegosztásnak* minősíthető, ami egy nagyhatalom hanyatlási szakaszában jellemző, és ezért az USA hanyatlásának indikátoraként szolgálhat.

A 2003-as harmadik öbölháborút, amely ENSZ-mandátum nélkül a nemzetközi jog szerint illegálisnak minősül¹³¹, az USA vezette, majd a "készségesek koalíciója" követte, ami példa a kisebb államok nagyhatalom alatti hűségére. Az EU vagy egyes tagállamai az említett esetekben az USA vezető szerepét támogatják. Az EU nem rendelkezik hasonló vezetői szereppel, hűséggel és *olcsó/szabadsággal a kemény hatalom területén*. Csak egy közös kül- és biztonságpolitikával rendelkező európai szövetségi állam tudna ilyen politikára törekedni, és kihasználni az USA esetleges hanyatlását. Csak a gazdasági és kulturális *soft power* terén tekinthető Európa vezető befolyással rendelkezőnek¹³², ami *jóindulatú* szereplővé teszi.

Waltz szerint a többpólusú konstelláció nagyfokú bizonytalanságot rejt magában, mivel egyetlen súlyhoz sem lehet egyértelmű ellensúlyt rendelni. A *hatalmi egyensúly* nélkül megnő a konfliktus lehetősége. Bár a múlt század közepe óta nem tört ki harmadik világháború, a konfliktusok száma egyre nő. ^{133&134} Sokan közülük az európai

---

¹³⁰ Vö. Stöber, Silvia: Zwei-Prozent-Ziel - wer hat's erfunden?; online: <<https://www.tagesschau.de/inland/verteidigungsausgaben-103.html>>, 2018.01.07., [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹³¹ Vö. Bierling, Stephan G.: Geschichte des Irakkriegs, München 2010, 84. o.

¹³² Vö. Schäuble, Wolfgang: Europa hat die größte Soft Power der Welt; online a <<https://www.welt.de/debatte/kommentare/article128533963/Europa-hat-die-groesste-Soft-Power-der-Welt.html>>, 2014.05.29., [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹³³ Vö. Handelsblatt (szerk.): Weltweit gibt es immer mehr Konflikte; online: <<https://www.handelsblatt.com/politik/international/uno-weltweit-gibt-es-immer-mehr-konflikte/22709546.html?ticket=ST-6182488-QE4yQN2cIUcGILS-efFo-ap2>>, 2018.06.19. [2018.07.17-i hozzáféréssel].

¹³⁴ Vö. Zeit Online (szerk.): Caritas: Több konfliktus a világban, mint valaha; online az interneten.

<<https://www.zeit.de/news/2017-12/30/hilfsorganisationen-caritasso-viele-konflikte-auf-der-welt-wie-nie-30045206>>, 30.12.2017, [zugeschrieben am 17.07.2018]

környezet. Az európai biztonság tehát középtávon nem garantált, aminek a neorealizmus szerint komoly riasztó jelnek kellene lennie. Ehhez jön még a többi nagyhatalom gazdasági és katonai növekedése, amely a biztonsági dilemma értelmében a mai EU-t vagy egy európai szövetségi államot arra kellene sürgetnie, hogy a biztonság és a lehető legnagyobb függetlenség fenntartása érdekében, legalábbis a védekező önérvényesítés értelmében, a status quo pozíciójának megőrzése érdekében szintén fejlessze hatalmi potenciálját.

Az EU történelme során a fokozatos integráció és bővítés projektje volt. Az 1951-ben az Európai Szén- és Acélközösség hat tagja által alapított Európai Unió külső határai folyamatosan bővültek új tagokkal. Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változatának 49. cikke szerint bármely "európai állam, amely tiszteletben tartja a 2. cikkben említett értékeket, és elkötelezett azok előmozdítása mellett [...], kérheti az Unió tagjává válását".¹³⁵ Attól függően, hogy az európai kontinenshez vagy az értékközösséghez való tartozásnak van-e nagyobb súlya, hosszú távon elképzelhető lenne egy békés terjeszkedés a pusztán kontinensen túlra.¹³⁶ A versengő nagyhatalmak már a pusztán lehetőséget is fenyegetésnek tekinthetik:

"Az Európai Unió egy teljesen új politikai formát hozott létre, egy olyan birodalmat, amely soha senkit nem fenyeget. Gazdasági szempontból Európa egy kolosszus, amely a világ gazdasági teljesítményének negyedét adja. Ez hatalmas erőt ad neki. Az uniós jogszabályok globális szabványokat határoznak meg, a világ egyetlen más államában sincs olyan erős exporttörvény és -szabályozás, mint az EU-ban. Az uniós jognak a külföldi országokban történő alkalmazása azonban önkéntes. A piacra jutásról és a gazdasági részvételről van szó, nem pedig a kényszerű behódolásról."¹³⁷

- Megjegyzés: A kötetlenségre való tekintettel az idézetben a hegemonia kifejezés előnyösebb a birodalom kifejezéssel szemben.

A nagyhatalmak hanyatlása gyakran az innovációk hiánya vagy ellaposodása miatt következik be, aminek következtében a gazdaság és a társadalmi fejlődés stagnálni kezd. Ezzel szemben az emelkedés gyakran jár együtt a hatékony utánpótlással és az innovációkkal, amelyek a gazdasági és társadalmi fejlődés motorjai. Az 1. táblázat azt mutatja, hogy Kína rendelkezik a világ legmagasabb GDP-jével és a legnagyobb GDP-növekedési rátával a nagyhatalmak közül. Az értékek szerint egy európai állam tovább növelhetné gazdasági előnyét az USA-val szemben, de valószínűleg nem érné utol Kínát. Tekintettel az Európában jelenleg tapasztalható populista-nemzeti konzervatív áramlatokra, jó ötlet lenne egy európai föderáció létrehozása.

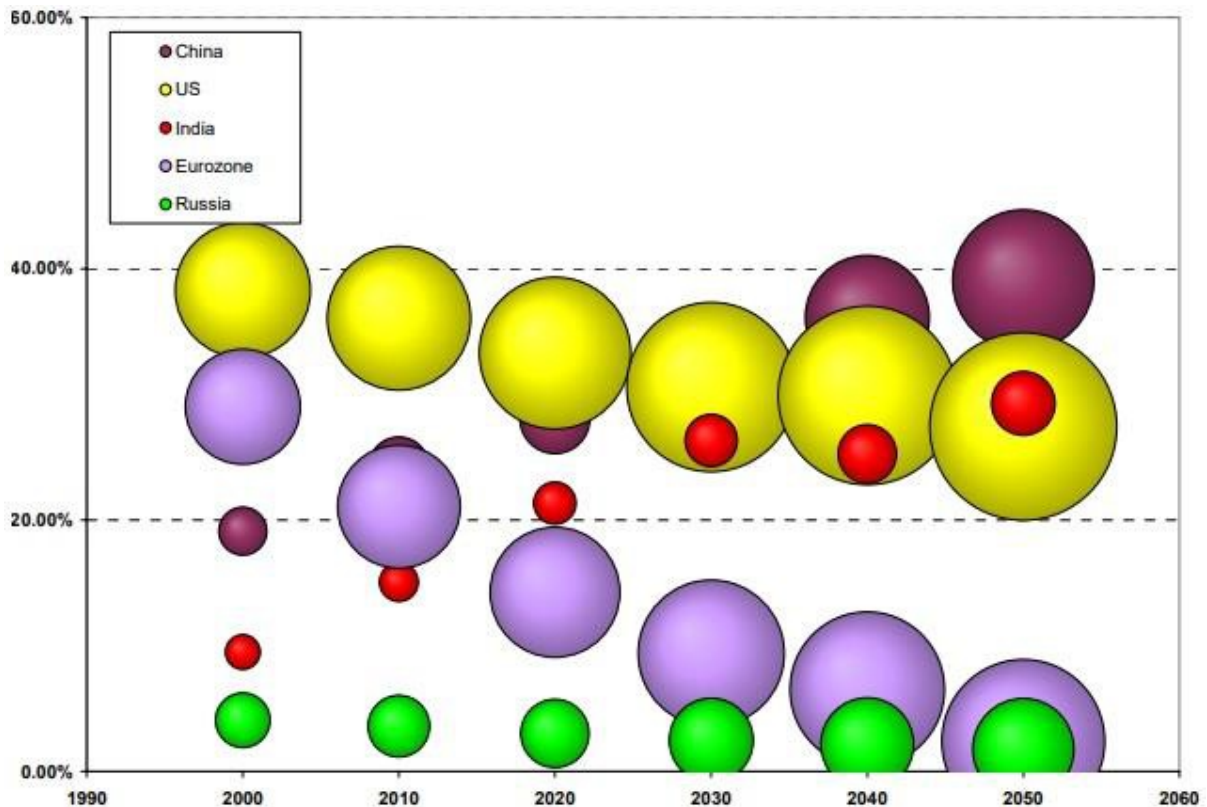
¹³⁵ Európai Unió: Az Európai Unióról szóló szerződés 49. cikke, Hivatalos Lap C 202., 2016.6.7., 43. o.

¹³⁶ Vö. Kielmansegg, Peter Graf: Wohin des Wegs, Europa?, Baden-Baden 2015, 41. és 54. o.

¹³⁷ Schumann, Harald / Grefe, Christiane: Der globale Countdown - Gerechtigkeit oder Selbstzerstörung - Die Zukunft der Globalisierung, Köln 2008, 417. o. f.

szövetségi állam, a társadalom innovatív fejlesztésére mindenképpen szükség lenne. Hogy mennyire lenne valószínű egy ilyen újítás, és hogy ez a megújult társadalom versenyképes lenne-e a többi nagyhataloméval szemben, azt itt nem lehet tisztázni.

1. ábra: Az euróövezet és a nagyhatalmak globális GDP-részesedésének és az egy főre jutó GDP-nek az előrejelzése 2000-2050 között.

Forrás: Yeşilada, Birol / Efird, Brian / Noordijk, Peter: Verseny az óriások között, 2010 - 2050: USA-EU-Kína és az európai regionális integráció hatásai, Claremont 2005, 12. o.

Az 1. táblázat már mutatja, hogy Kína, az EU és az USA a világgazdaság három vezetőjét foglalja el a GDP tekintetében. Európa, az USA és Oroszország alacsony GDP-növekedési rátája (1,8-2,2%) a csökkenő határhasznosság hatására utal, amely szerint a pozíció fenntartásának folyamatos költségei lassítják a növekedést. Ezt ellensúlyozza az a tény, hogy Kína növekedési üteme körülbelül háromszor magasabb, részben az innovációknak és az utánzásoknak köszönhetően. Az EU GDP-je Kína GDP-jének 86,37%-át teszi ki, az USA GDP-je 83,73%-át (Oroszország páratlanul 17,3%). Az USA GDP-je 96,94%-a az európai GDP-nek. Gazdasági szempontból a három nagyhatalom viszonylag erős. Minden egyes elmaradott nagyhatalom a fölötte álló(k) gazdasági hatalmi potenciáljának több mint 80%-ával rendelkezik. Hogy ez katonai téren is így van-e, azt a következő táblázat vizsgálja, amely a nagyhatalmak katonai potenciáljára vonatkozó adatokat sorolja fel. Az európai oszlop adatai csak a forrásokból adhatók össze és becslhetők, ezért kevésbé pontosak, mint az USA, Kína és Oroszország adatai.

táblázat: A nagyhatalmak katonai potenciáljai

	"Egyesült Államok of Europe" ^{138&139}	Egyesült Államok Amerikából ¹⁴⁰	Népköztársaság Kína ¹⁴¹	Orosz szövetségi... tion ¹⁴²
Teljesítményindex Értékelés	-	0,0818	0,0852	0,0841
Teljesítmény index rangsor	-	1.	3.	2.
Népesség	516.195.432	326.625.791	1.379.302.771	142.257.519
Katonai személyzet	> 1.500.000	2.083.100	2.693.000	3.586.128
Repülőgépek	2.450	13.362	3.035	3.914
Fő harckocsi	7.700	5.884	7.716	20.300
Hajók	550 (9 repülőgép hordozó)	415 (20 repülőgép hordozó)	714 (1 repülőgép-hordozó)	352 (1 repülőgép-hordozó)
Fegyverzeti költségvetés	342 milliárd \$	647 milliárd \$	151 milliárd \$	47 milliárd \$

A *Globális Tűzerő Index* az összes változó és súlyozás alapján az USA-t tekinti a katonailag legerősebb nemzetnek¹⁴³, amelyet Oroszország, majd Kína követ. Feltűnő, hogy Oroszország, mint a területileg legnagyobb állam, rendelkezik a legtöbb tankkal, Kína a legtöbb hajóval, az USA pedig, mint a világ legjelesebb állama, a legtöbb repülőgéppel és a legmagasabb fegyverkezési kiadásokkal. A katonailag egyesült Európa a tankok és hajók számát tekintve bizonyos mértékig versenyezhet, de semmilyen területen nem foglalhat el vezető pozíciót; a csapatok száma mindig alacsonyabb. Európa minden téren (csapatok, légi, szárazföldi, haditengerészet) Kína mögött áll.

Egy elméleti konfliktus Európa és az USA között, amelyet az Atlanti-óceánon vívnának meg, és amely elsősorban hajókat és repülőgépeket igényelne, pusztán számszerűleg az USA számára ígéretesebb lenne, tekintettel a repülőgépek és repülőgép-hordozók nagyobb számára. Egy elméleti szárazföldi konfliktus Európa és Oroszország között elsősorban tankokat és repülőgépeket foglalna magában, és Európa itt is névlegesen alulmaradna. A különböző erősségek és nagyságrendek miatt az együttes katonai potenciál aligha mérlegelhető. Így, ahogyan a gazdaság területén is, nem lehet megmondani, hogy a vezető nagyhatalom és a felemelkedő nagyhatalom közötti hatalmi potenciál 80%-os határa a

¹³⁸ Vö. Global Firepower (szerk.): European Union Powers Ranked by Military Strength; online az interneten. <<https://www.globalfirepower.com/countries-listing-european-union.asp>>, 2018, [hozzáférés: 2018. július 17.].

¹³⁹ Vö. Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook, Európai Unió.

¹⁴⁰ Vö. Global Firepower (szerk.): 2018 United States Military Strength; online a <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=united-states-of-america>, 2018, [elérés 17.2018.07.07.] ¹⁴¹ Vö. Global Firepower (szerk.): 2018 China Military Strength; online a <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=china>, 2018, [hozzáférés: 2018.07.17.].

¹⁴² Lásd Global Firepower (szerk.): 2018 Russia Military Strength; online a <https://www.globalfirepower.com/country-military-strength-detail.asp?country_id=russia>, 2018, [elérés: 2018.07.17.].

¹⁴³ Lásd Global Firepower (szerk.): 2018 Military Strength Ranking; online a <<https://www.global-firepower.com/countries-listing.asp>>, 2018, [hozzáférés: 2018.07.17.].

a hadsereg területén túllépték. Az USA, Kína és Oroszország erősségi indexének nagyon hasonló értékei arra utalnak, hogy a katonai potenciálok nagyon közel állnak egymáshoz.¹⁴⁴

Az, hogy a világ csúcán milyen változás fog bekövetkezni, részben attól függ, hogy a hegemon (vagy az az állam, amely a legnagyobb valószínűséggel átveszi ezt a szerepet) hogyan integrálja a kihívót a fennálló rendbe. A költséges konfrontáció elkerülhető lenne, ha a kihívónak ösztönzőket kínálnának a renchez való ragaszkodásra, például szabad kereskedelmet, stabil valutát és a szuverenitás elismerését.¹⁴⁵ Kína belpolitikája alapján nem feltételezhető, hogy Kína hegemon pozícióba kerülése esetén az USA korábbi liberális világrendje folytatódna.¹⁴⁶ Így Kína és az USA kapcsolatában további feszültségek várhatók. Ez az a pont, ahol a *kooptációs stratégia* alkalmazható az USA Kínával kapcsolatos politikájára, amikor közös kapcsolatokat és kereskedelmet folytatnak, ugyanakkor *kemény hatalmat* alkalmaznak az elvek érvényesítésére.¹⁴⁷

Az USA és Európa közötti nyílt konfrontáció valószínűtlen, mivel kultúrájuk, értékeik, gazdaságuk és védelmi együttműködésük szorosan összefonódik.¹⁴⁸ A *békéltető stratégia* az USA EU-val szembeni politikájára is vonatkozik, mivel mindketten partneri viszonyt ápolnak, és közös érdekük a nemzetközi rend fenntartása.¹⁴⁹ Egy hegemon konfliktus a világ státuszáról túl költséges és irracionális lenne, mivel mindketten profitálnak az általuk létrehozott rendből. Egyikük sem elégedetlen annyira a fennálló renddel, hogy drasztikus változást merjen végrehajtani. A liberális demokrácia és a kapitalista gazdaság rendje önstabilizáló, legalábbis a nyugati világban - élén az USA-val és Európával -, és a *hegemon utófény* értelmében a rangváltás esetén is fennmarad. Bár a fentiekben bemutattuk, hogy az USA valószínűleg ellenállna az európai konfrontációnak, a kettő közötti sikeres csúcsváltás viszonylag kevés konfliktussal és felfordulással járna.

¹⁴⁴ A minősítés elméleti legjobb értéke 0. Összehasonlításképpen: India 0,1417-gyel a 4., Németország 0,2461-gyel a 10., Peru 0,7354-gyel a 42., Bhután pedig 7,5497-gyel az utolsó helyen áll (136).

¹⁴⁵ Lásd Lake, David A.: Dominance and subordination in world politics - authority, liberalism, and stability in the modern international order; in: Ikenberry, Gilford John (szerk.): Power, Order, and Change in World Politics, Cambridge 2014, pp. 61- 82, itt: S. 78

¹⁴⁶ Vö. ibid. 81. o.

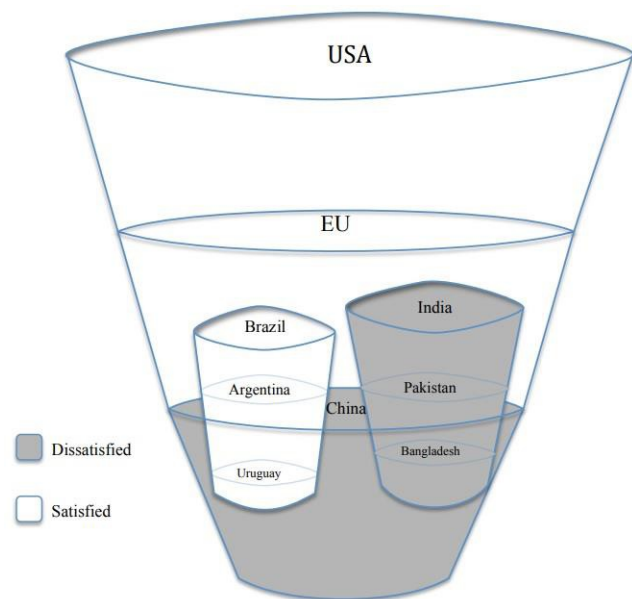
¹⁴⁷ Vö. Szayna, Thomas S.: The role of the hegemon; in: ibid. et al.: The Emergence of Peer Competitors, Santa Monica 2001, pp. 45-72, itt: S. 60

¹⁴⁸ Vö. Wood, Dakota L.: 2015 Index of U.S. Military Strength, The Heritage Foundation, Washington 2015, 103 ff. o.

¹⁴⁹ Vö. Szayna, Thomas S.: The role of the hegemon; in: ibid. et al.: The Emergence of Peer Competitors, Santa Monica 2001, 45-72. o., itt: S. 57

Más a helyzet Kínával és Oroszországgal, amelyek mindketten más értékeket és elképzeléseket vallanak a világrendről, mint Európa, és ezért inkább *elégedetlenek* a fennálló világrenddel. Az alacsony értékek konvergenciája és a renddel való elégedettség eltérései növelik a konfliktus valószínűségét. A 2. ábra a világrend hierarchiáját és a nagyhatalmak elégedettségét mutatja. Oroszországot, Indiához hasonlóan, a vonatkozó tanulmány az *elégedetlen regionális hatalmak* közé sorolja.¹⁵⁰ Az EU vagy

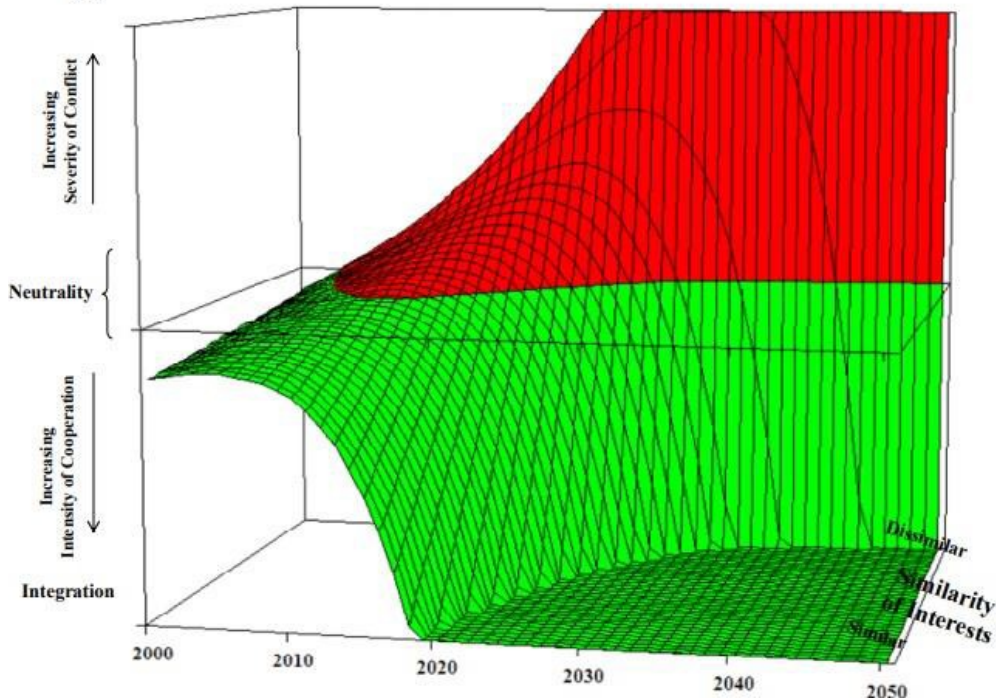
2. ábra: Globális és regionális hierarchiák

Forrás: Yeşilada, Birol / Tanrikulu, Osman et al.: Power Transition and the Future of European Union Integration, Portland 2016, 5. o.

egy európai szövetségi állam mint *megelégedett világhatalom* az USA-val együtt - függetlenül attól, hogy a köztük lévő rangsor hogyan alakul - a rend védelmezői, így nem tudnak kihívást intézni, hanem maguknak kellene kihívást intézniük a felemelkedő hatalmakhoz.

3. ábra: Konfliktus - együttműködés előrejelzése az eurózána és Kína között, 2000 - 2050r

Forrás: Yeşilada, Birol / Efird, Brian / Noordijk, Peter: Competition among the giants, 2010 - 2050: US-EU-China & Implications for the regional integration in Europe, Claremont 2005, 15. o.

¹⁵⁰ Vö. Yeşilada, Birol / Tanrikulu, Osman et al.: Power Transition and the Future of European Union Integration, Portland. 2016, 12. o. & 17

5. Következtetés

Az európai szövetségi állam mint átfogó, *input* és *output legitimációval* rendelkező államhatalom megvalósításához az egységes nép páneurópai identitásának kialakítására lesz szükség. Ezt az eredményeken és perspektívában gazdag célokra alapuló élményközösség alakíthatná ki. Ezután egy európai szövetségi állam hatékonyan össze tudná kötni beruházásait és kompetenciáit, különösen a kül- és biztonságpolitika területén, hogy a válságokkal és kihívásokkal szemben jobban tudjon fellépni.

A nagyhatalmakhoz képest az egyesült Európa képes lépést tartani a klasszikusan reális hatalmi potenciállal. Területtől függően felülmúlja egyik vagy másik versenytársát. Különösen a lakosság száma, a bruttó hazai termék és a fegyverkezési kiadások erősek. Egy európai állam átlagosan a harmadik helyen állna a világon, megelőzve Oroszországot, de Kína és az USA mögött. A legmagasabb abszolút GDP-nek és a meredek növekedési ütemnek köszönhetően Kína vezet. Az USA és Oroszország (kissé megelőzve) osztozik a világ összes nukleáris fegyverének abszolút többségén. Az európai államok együttesen több robbanófejjel rendelkeznek, mint Kína és más nukleáris hatalmak, de az USA és Oroszország arzenálja továbbra is páratlan. Ez a nukleáris területen a relatív harmadik helyet eredményezi. A kölcsönös függőség Oroszországgal az energiaágazatban, az USA-val a biztonsági ágazatban és fokozatosan Kínával a gazdaságban korlátozza az európai autonómiát. A neoroszbiztonsági elv így veszélybe kerül.

A mai többpólusú világrendben egyetlen állam sem rendelkezik a világ gazdagságának felével, hogy egyedüli hegemonia-jelölt legyen. A pólusok támogatói részesülnek a klub javaiból és a *Cheapridershipből*. Az, hogy az USA a szövetségekben a terhek megosztásához való ragaszkodás felé halad, az USA hanyatlását jelenti, amely valószínűleg a világ hegemonjának szerepét fogja betölteni. A kül- és biztonságpolitikában egységes Európa ezt a helyzetet *jóindulatú* felemelkedésre használhatná fel. Ebben az esetben a nyugati liberális-demokratikus rend maradna a helyén (*hegemon utófény*), és csak a rangsorolásban történne változás, ami valószínűleg viszonylag konfliktusmentesen és a *békéltető stratégia* keretein belül történne. Egy katonai konfliktusban Európa túlerőben lenne az USA, Kína és Oroszország ellen. Kína még Európa számára is túl nagy kihívást jelentene gazdaságilag. Tekintettel az európai környezetben fokozódó konfliktusokra, a status quo fenntartása érdekében a védelmi önfenntartás jegyében szükség lenne a hatalmi potenciálok egységes újrafegyverkezésére.

Ábrák listája

1. ábra (30. o.): Az euróövezet és a nagyhatalmak globális GDP-részesedésének és egy főre jutó GDP-jének előrejelzése, 2000-2050:

Yeşilada, Birol / Efir, Brian / Noordijk, Peter: Competition among the giants, 2010 - 2050: US-EU-China & Implications for the regional integration in Europe, Claremont 2005, 12. o.

2. ábra (33. o.): Globális és regionális hierarchiák:

Yeşilada, Birol / Tanrikulu, Osman et al: Power Transition and the Future of European Union Integration, Portland 2016, 5. o.

3. ábra (33. o.): Konfliktus - együttműködés előrejelzése az euróövezet és Kína között, 2000 - 2050:

Yeşilada, Birol / Efir, Brian / Noordijk, Peter: Competition among the giants, 2010 - 2050: US-EU-China & Implications for the regional integration in Europe, Claremont 2005, 15. o.

Bibliográfia

Aron, Raymond: Krieg und Frieden - Eine Theorie der Staatenwelt, Frankfurt am Main 1986.

Bierling, Stephan G.: Geschichte des Irakkriegs, München 2010.

Carr, Edward Hallett: The Twenty Years' Crisis, London 1941.

Cox, Robert W.: Gramsci, Hegemonie und Internationale Beziehungen - Ein Aufsatz zur Methode; in: ibid.: Weltordnung und Hegemonie - Grundlagen der Internationalen Politischen Ökonomie, Marburg 1998, pp. 69-86.

Credit Suisse AG (szerk.): The End of Globalization or a more Multipolar World?, Zürich 2015. Deutsch, Karl Wolfgang: Die Analyse Internationaler Beziehungen, Frankfurt am Main

1968. Düsberg, Volker: Balance of Power und Hegemonie, Köln 1992.

Engels, David: Auf dem Weg ins Imperium, Berlin 2014.

Európai Unió: Az Európai Unió működéséről szóló szerződés - egységes szerkezetbe foglalt változat, Hivatalos Lap C 202, Luxembourg, 2016.06.07.

- Európai Unió: Az Európai Unióról szóló szerződés - egységes szerkezetbe foglalt változat, Hivatalos Lap C 202, Luxembourg, 2016.06.07.
- Filzmaier, Peter / Gewessler, Leonore / Höll, Otmar / Mangott, Gerhard: Nemzetközi politika - Bevezetés, Bécs 2006.
- Fischer, Joschka: Scheitert Europa?, Köln 2014.
- Geppert, Dominik: Ein Europa, das es nicht gibt, 2. kiadás, Berlin 2013.
- Hacke, Christian: Macht; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): Handwörterbuch internationale Politik, 13. kiadás, Opladen 2015, pp. 277-287.
- Hacke, Christian: Több Bismarck, kevesebb Habermas; in: Internationale Politik, 61. évfolyam, 6. szám, 2006, 68-76. o.
- Hallstein, Walter: Die europäische Gemeinschaft, Düsseldorf 1979.
- Herz, John: Idealistischer Internationalismus und das Sicherheitsdilemma; in: ibid: Staatenwelt und Weltpolitik, Hamburg 1974, pp. 39-56.
- Höll, Otmar: Der Prozess tendzieller Globalisierung und die Neuordnung der Welt; in: Filzmaier, Peter / Fuchs, Eduard (szerk.): Supermächte - Zentrale Akteure der Weltpolitik, Bécs 2003, pp. 9-21.
- Hüttemann, Andreas: Naturzustand und Staatsvertrag bei Hobbes; in: Zeitschrift für philosophische Forschung, Vol. 58, H. 1, 2004, pp. 29-53.
- Joffe, Josef: Die Hypermacht, München 2006.
- Kielmansegg, Peter Graf: Wohin des Wegs, Europa?, Baden-Baden 2015.
- Kissinger, Henry: Amerika kihívása - Világpolitika a 21. században, München 2002.
- Krell, Gert: Weltbilder und Weltordnung - Einführung in die Theorie der internationalen Beziehungen, 4. kiadás, Baden-Baden 2009.
- Lake, David A.: Dominance and Subordination in World Politics - Authority, Liberalism, and Stability in the Modern International Order; in: Ikenberry, Gilford John (szerk.): Power, Order, and Change in World Politics, Cambridge 2014, pp. 61-82.
- Leggewie, Claus: Kulturelle Hegemonie - Gramsci und die Folgen; in: Leviathan Vol. 15, No. 2 (1987), S. 285-304.

- Leitner, Ulrich: Imperium - Geschichte und Theorie eines politischen Systems, Frankfurt am Main 2011.
- Lemke, Christiane: Internationale Beziehungen - Grundkonzepte, Theorien, Problemfelder, München 2000.
- Link, Werner: Die Neuordnung der Weltpolitik, 3. kiadás, München 2001.
- Luhmann, Niklas: Sinn als Grundbegriff der Soziologie; in: *ibid.* / Habermas, Jürgen: Theorie der Gesellschaft oder Sozialtechnologie, Frankfurt am Main 1971, pp. 25-100.
- Mann, Michael: Die ohnmächtige Supermacht, Frankfurt am Main 2003.
- Masala, Carlo: Kenneth N. Waltz - Einführung in seine Theorie und Auseinandersetzung mit seinen Kriterien, Baden-Baden 2005.
- Menzel, Ulrich: Die Ordnung der Welt, Berlin 2015.
- Meyers, Reinhard / Tauras, Olaf / Bellers, Jürgen: Politikwissenschaft III - Internationale Politik, Münster 1994.
- Miller, Manjari Chatterjee: India gyenge külpolitikája - Egy leendő nagyhatalom ellenáll saját felemelkedésének; in: *Foreign Affairs*, 92. évfolyam, 3. szám, 2013. május-június, 14-19. o.
- Morgenthau, Hans Joachim: Macht und Frieden - Grundlegung einer Theorie der internationalen Politik, Gütersloh 1963.
- Peters, Dirk / Freistein, Katja / Leininger, Julia: A realizmus elemzésének elméleti alapjai; in: Freistein, Katja / Leininger, Julia: *Handbuch internationale Organisationen - Theoretische Grundlagen und Akteure*, München 2012, pp. 3-27.
- Plotka, Julian / Repasi, René: Az Európai Unió normatív alapjai; in: Jopp, Mathias / Tekin, Funda [szerk.]: *Europas Wert - Studien zum materiellen und immateriellen Nutzen der europäischen Union*, Baden-Baden 2014, pp. 15-73.
- Puglierin, Jana: A realizmus mint IB elmélet; in: Woyke, Wichard / Varwick, Johannes (szerk.): *Handwörterbuch internationale Politik*, 13. kiadás, Opladen 2015, pp. 394-401.
- Reiter, Erich: Sinn und Zweck einer sicherheits- und verteidigungspolitischen Doktrin - Eine Studie des Militärwissenschaftlichen Büros, Bécs 2000.
- Schimmelpfennig, Frank: Internationale Politik, 2. kiadás, Paderborn 2010.

- Schnell, Rainer / Hill, Paul B. / Esser, Elke: Methoden der empirischen Sozialforschung, 10. kiadás, Oldenbourg 2013.
- Schumann, Harald / Grefe, Christiane: Der globale Countdown - Gerechtigkeit oder Selbstzerstörung - Die Zukunft der Globalisierung, Köln 2008.
- Schwarz, Hans-Peter: Helmut Kohl - Eine politische Biographie, München 2012.
- Stockholm International Peace Research Institute (szerk.): SIPRI Yearbook 2018 - Armaments, Disarmament and International Security, Oxford 2018.
- Szayna, Thomas S.: The Role of the Hegemon; in: *ibid.* / Byman, Daniel / Bankes, Steven C. et al.: The Emergence of Peer Competitors, Santa Monica 2001, pp. 45-72.
- Tian, Nan / Fleurant, Aude / Kuimova, Alexandra et al: Trends in World Military Expenditure, 2017, Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) Fact Sheet, Solna 2018.
- Vattel, Emer de: The Law of Nations, Philadelphia 1829.
- Waltz, Kenneth Neal: Intimations of Multipolarity; in: Hansen, Birthe / Heurlin, Bertel (szerk.): The New World Order, London 2000, pp. 1-18.
- Waltz, Kenneth Neal: Theory of International Politics, New York 1979.
- Weber, Max: Economy and Society, Tübingen 1922.
- Wood, Dakota L.: 2015 Index of U.S. Military Strength, The Heritage Foundation, Washington 2015.
- Yeşilada, Birol / Efir, Brian / Noordijk, Peter: Competition among the giants, 2010 - 2050: US-EU-China & Implications for the regional integration in Europe, Claremont 2005.
- Yeşilada, Birol / Tanrikulu, Osman et al: Power Transition and the Future of European Union Integration, Portland 2015.
- Zürn, Michael: Intézményesített egyenlőtlenség, Berlin 2007.

Internetes források

Nyugati Hemisphere Ügyek Hivatala: Az Egyesült Államok és Kanada kapcsolatai; online az Interneten
<<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2089.htm>>, 2018.02.01., [hozzáférés: 2018.07.17.]

Bureau of Western Hemisphere Affairs: U.S. Relations with Mexico (Nyugati Félteke Ügyek Hivatala: Az Egyesült Államok és Mexikó kapcsolatai); online az interneten
<<https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/35749.htm>>, 2018. ápr. 01., [hozzáférés: 2018. júl. 17.]

Central Intelligence Agency (szerk.): The World Factbook; online az interneten.
<<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>>, o.j., [hozzáférés: 2018. július 17.]

Der Tagesspiegel (szerk.): Új európai katonai projekt indult; online az interneten
<<https://www.tagesspiegel.de/politik/franzoesische-interventionsinitiative-neues-europaeisches-militaerprojekt-gestartet/22733792.html>>, 2018.06.25., [hozzáférés: 2018.07.17.]

Európai Bizottság: Winston Churchill: felhívás az Európai Egyesült Államokra; online:
<https://europa.eu/european-union/sites/europaeu/files/docs/body/winston_churchill_en.pdf>, o.J., [hozzáférés: 2018.07.17.]

Global Firepower (szerk.): 2018 Military Strength Ranking, online az interneten.
<<https://www.globalfirepower.com/>>, 2018, [hozzáférés: 2018. július 17.]

Hamilton, Alexander: Federalist No. 9. - The Union as a Safeguard Against Domestic Faction and Insurrection; online a <http://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed09.asp> címen, 1787, [hozzáférés: 2018.07.17.]

Handelsblatt (szerk.): Egyre több a konfliktus világszerte; online az interneten
<<https://www.handelsblatt.com/politik/international/uno-weltweit-gibt-es-immer-mehr-conflicts/22709546.html?ticket=ST-6182488-QE4yQN2cIUcGIiLSeFfo-ap2>>, 2018.06.19., [hozzáférés: 2018.07.17.]

Herwartz, Christoph: USA rüsten gegen China - Der Krieg, den es nicht darf es geben; online:
<<https://www.n-tv.de/politik/US-Wahl/Der-Krieg-den-es-nicht-geben-darf-article7665136.html>>, 2015.05.28., [hozzáférés: 2018.07.17.]

Huntigton, Samuel Phillips: The Lonely Superpower; online: <<https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/1999-03-01/lonely-superpower>>, 1999, [elérés:

2018.07.17].

Madison, James: Federalist No. 10 - The Union as a Safeguard Against Domestic Faction and Insurrection; online: <http://avalon.law.yale.edu/18th_century/fed10.asp> , 1787.11.23. [hozzáférés: 2018.07.17.].

Menzel, Ulrich: A birodalom és a hegemonia ideáltípusai; online az interneten. <<http://www.ulrich-menzel.de/dienstleistungen/veroeffentlicht/Idealtypen.pdf>> , o.J., [hozzáférés: 2018.07.17.].

Schäuble, Wolfgang: Európa rendelkezik a világ legnagyobb soft powerjével; online az interneten <<https://www.welt.de/debatte/kommentare/article128533963/Europa-hat-die-groesste-Soft-power-the-world.html>>, 2014.05.29., [hozzáférés: 2018.07.17.].

Stöber, Silvia: Zwei-Prozent-Ziel - wer hat's erfunden?; online a <<https://www.tagesschau.de/inland/verteidigungsausgaben-103.html>>, 2018.01.07., [hozzáférés: 2018.07.17.].

TNS Opinion & Social az Európai Bizottság számára: Standard Eurobarometer 88 - Az Európai Unió közvéleménye, 2017 ősz; online: <<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/81149>>, 2017. november, [hozzáférés: 2018.07.17.].

Zeit Online (szerk.): Caritas: Több konfliktus a világban, mint valaha; online az interneten <<https://www.zeit.de/news/2017-12/30/hilfsorganisationen-caritasso-viele-konflikte-auf-der-welt-wie-nie-30045206>>, 30.12.2017, [zugegriffen am 17.07.2018].